

МЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

Кафедра: публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

на тему: **Державно-громадське управління у вищій освіті
України**

Виконала: студентка магістратури
спеціальності 281 Публічне
управління та адміністрування
заочної форми навчання

Шоробура І.М.

Керівник: доцент кафедри, кандидат
наук з державного управління,

Рецензент:

Хмельницький – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ.....	
1.1. Державно-громадське управління: теоретичні основи	
1.2. Зарубіжний досвід державно-громадського управління вищої освіти	
РОЗДІЛ 2. УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО- ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ	
2.1. Принципи державно-громадського управління вищою освітою.....	
2.2. Нормативно-правове забезпечення впровадження державно-громадського управління вищою освітою	
РОЗДІЛ 3. ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	
3.1. Впровадження державно-громадського управління органами влади у сфері освіти	
3.2. Особливості впровадження державно-громадського управління у закладах вищої освіти	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

АННОТАЦІЯ

В умовах сучасного реформування державно-громадське управління в Україні відіграє важливу роль в сфері освіти. Від цього залежить реалізація конституційних засад демократичної, правової, соціальної держави та формування громадянського суспільства.

Актуальність теми. В сучасних умовах розвитку держави, становлення освіти відбувається згідно викликів, які ставить перед нами суспільство. Її функціонування — це взаємовигідна взаємодія державних органів з органами місцевого самоврядування, освітніми закладами, педагогами, батьками, здобувачами освіти, роботодавцями, громадськими організаціями. Держава та громада виступають повноцінними партнерами щодо реформування освіти, приділяють значну увагу її якості. Так, особливої уваги вимагає питання соціального захисту усіх учасників освітнього процесу, оптимізації мережі закладів вищої освіти, підготовки висококваліфікованих фахівців. Саме це забезпечує розв'язання проблем державно-громадського управління у сфері вищої освіти.

Мета і завдання дослідження. *Метою магістерської роботи є поглиблення теоретичних положень і обґрунтування практики впровадження державно-громадського управління в закладах вищої освіти.*

Визначено завдання:

проаналізувати та узагальнити наукові джерела;

проаналізувати зарубіжний досвід державно-громадського управління вищої освіти;

виокремити принципи державно-громадського управління;

подати нормативно-правову базу впровадження державно-громадського управління вищою освітою;

проаналізувати практику впровадження державно-громадського управління в закладах вищої освіти.

Об'єкт дослідження – державно-громадське управління.

Предмет дослідження – державно-громадське управління вищою освітою.

SUMMARY

Under the conditions of modern reforms, state and public administration in Ukraine plays an important role in the field of education. The implementation of the constitutional principles of a democratic, legal, social state and the formation of civil society depend on it.

Urgency of the Research. Under the modern conditions of state development, the formation of education is in accordance with the challenges facing society. Its functioning is a field of multifaceted partnership of central and regional government agencies with local self-government bodies, educational institutions, teachers, parents, students, potential employers, and public associations. Only a combination of state and community efforts as equal partners in creating strategies to reform the educational process, ensuring its quality control, strengthening social protection of all participants, expanding the network of educational institutions, training competent highly qualified personnel can provide the full and comprehensive solution of problems of state and public administration in the sphere of education.

The Purpose and Objectives of the Research. *The purpose of the master's thesis* is to deepen the theoretical provisions and substantiate the practice of implementing state and public administration in higher education institutions.

Tasks defined:

to analyze and summarize scientific sources;

to analyze the foreign experience of state and public administration of higher education;

to single out the principles of state and public administration;

to submit the normative-legal base of introduction of state and public administration of higher education;

to analyze the practice of implementing state and public administration in higher education institutions.

The Object of Research is the state and public administration. *The Subject of the Research* is the state and public administration of higher education.

ВСТУП

Актуальність теми. Основною метою розвитку України є входження до європейського простору з подальшою інтеграцією у Європейський Союз. Це є можливим за умови демократизації суспільства, зростання громадської культури та орієнтації на європейську шкалу цінностей з урахуванням досягнень українського народу.

Демократичні підходи до управління в освіті України здійснювалися поступово – з прийняттям законодавчих актів: Закону України «Про освіту», законів щодо галузей освіти, Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Національної доктрини розвитку освіти України. Важливі напрями та стратегічні завдання щодо змін в управлінні освіті визначені Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», Указами Президента України «Про національну програму «Діти України» та «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», Програмою діяльності Кабінету Міністрів України «Назустріч людям», Концепцією Державної програми розвитку освіти. У документах розкрито перехід до державно-громадської системи управління, вказано функції центральних, регіональних і місцевих органів управління. Особлива увага приділяється активізації участі батьків, наглядових та піклувальних рад, меценатів, громадських організацій, фондів в освітньому процесі навчальних закладів. Процес децентралізації управління освітою в Україні є актуальним. Сьогодення передбачає розширення автономії закладів освіти, збільшення регіонального компонента, розвитку співпраці громадськості із навчальними закладами.

Державно-громадське управління освітою включає в себе демократизацію діяльності влади й управління; роботу самоврядних освітніх асоціацій; організацію громадських органів управління в сфері освіти.

Висвітлення досліджуваної проблеми в науковій літературі. Питання державно-громадського управління розглянуто у працях В.Андрущенка, Д.Дзвінчука, І.Зязюна, В.Кременя, В.Лугового та ін. Окремі аспекти діяльності освітніх закладів описано в працях Є.Березняка, В.Бочкарьова, В.Грабовського, Д.Дейкун, М.Комарницького, В.Князева, Т.Шамова та ін.

У працях Т.Бутирської, С.Гончаренка, В.Грабовського, І.Зязюна, В.Кременя, С.Крисюка, Т.Лукіної, А.Мазака та ін. розкрито методологічне значення для розуміння й усвідомлення проблем державного управління в нових соціально-економічних умовах. До теоретичних і практичних аспектів державного управління освітою в європейських країнах зверталися Л.Гаєвська, Я.Гречка, Л.Гриневич, І.Ковчина, К.Корсак, В.Щербаченко, Н.Яковець та ін.

В Україні окремим аспектам **державно-громадського управління** присвячені дисертаційні дослідження таких науковців, як В.Грабовського, Н.Лісової та ін.

Але незважаючи на наукові розробки згаданих вище вчених, питання державно-громадського управління, сутність та особливості державно-громадського управління у вищій освіті досліджені не повною мірою.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є поглиблення теоретичних положень і обґрунтування практики впровадження державно-громадського управління в закладах вищої освіти.

Визначено завдання:

- проаналізувати та узагальнити наукові джерела;
- проаналізувати зарубіжний досвід державно-громадського управління вищої освіти;
- виокремити принципи державно-громадського управління;
- подати нормативно-правову базу впровадження державно-громадського управління вищою освітою;
- проаналізувати практику впровадження державно-громадського управління в закладах вищої освіти.

Об'єкт дослідження – державно-громадське управління.

Предмет дослідження – державно-громадське управління вищою освітою.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше на основі узагальненого, системного аналізу розкрито основи державно-громадського управління вищою освітою; проаналізовано міжнародний досвід державно-громадського управління у сфері освіти; уточнено принципи державно-громадського управління та нормативно-правове забезпечення впровадження державно-громадського управління вищою освітою; подальшого розвитку набуло розкриття змістового та організаційно-педагогічного наповнення особливостей впровадження державно-громадського управління у закладах вищої освіти України.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань нами використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, серед яких:

- загальнонаукового аналізу наукових джерел, нормативно-правової бази;
- логіко-семантичний та компаративний методи – при дослідженні понятійного апарату;
- системний і комплексний підходи – при дослідженні особливостей державно-громадського управління у вищій освіті;
- метод узагальнення – для отримання висновків.

Апробація результатів дослідження. Основні положення магістерської роботи обговорювались на міжнародній науково-практичній конференції «Tendenze attuali della moderna ricerca scientifica» (5 липня 2020 р., м. Штутгард, Німеччина). Основні положення дослідження відображені у 3 публікаціях: «Принципи державно-громадського управління освітою: сучасні виклики», «Зарубіжний досвід державно-громадського управління освітою» та «Принципи державно-громадського управління освітою як основного напрямку демократизації освітньої політики». В навчальному посібнику «Державно-громадське управління освітою: зарубіжний досвід» розкрито сутність і

принципи державно-громадського управління освітою; проаналізовано основні тенденції та особливості розвитку освіти; розглянуто зарубіжний досвід державно-громадського управління освітою, а також вивчено досвід європейських країн та їх здобутки в питанні державно-громадського управління освітою.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення дослідження можуть бути застосовані для розвитку державно-громадського управління у сфері вищої освіти. Сформульовані в роботі висновки дослідження можуть бути використані:

- у нормотворчій діяльності – як теорія і практика щодо вдосконалення та подальшої підготовки нормативно-правових актів з питань державно-громадського управління у сфері вищої освіти;

- у науково-дослідній роботі – для подальшого обґрунтування особливостей державно-громадського управління у сфері вищої освіти;

- у навчальному процесі – при вивченні управлінських дисциплін.

Структура та зміст магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг магістерської роботи становить 58 сторінок. Список використаних джерел налічує 66 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ

1.1. Державно-громадське управління: теоретичні основи

Державно-громадське управління освітою – це діяльність органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, суб'єктів громадського самоуправління. Питання розвитку громадянського суспільства передбачає участь громадських інституцій щодо змісту освіти, моніторингу її якості.

Поєднання державного і громадського управління в освіті створює державно-громадське управління, яке проголошує пріоритет держави з обов'язковим урахуванням громадської думки. Так, під державно-громадським управлінням освітою найчастіше розуміється процес поєднання різноспрямованої діяльності державних та суспільних суб'єктів управління в інтересах людини, соціуму, влади, а предметом його взаємоузгодження та спрямування дій різних за природою і напрямом сил на розвиток освітньої системи. Головною перевагою цього типу управління вважається оптимальне задоволення потреб та інтересів учасників освітнього процесу в процесі зваженої взаємодії громадськості і владних структур. Важливо наголосити саме на гармонійному поєднанні у державно-громадському управлінні загальнодержавних регулювань та індивідуальних суспільних ініціатив і визначальній ролі останніх як чинника, що сприяє децентралізації [17, 30].

Ознаками державно-громадського управління освітою, на думку В.Бочкарьова, є: наявність державної структури управління освітою, в якій кожен суб'єкт управління наділений конкретними повноваженнями і відповідальністю; наявність громадської структури управління освітою, всі суб'єкти якої наділені реальними повноваженнями і відповідальністю; узгоджений розподіл повноважень і відповідальності між державними та громадськими суб'єктами управління освітою на всіх його рівнях; погоджена

органами державного і громадського управління освітою система вирішення суперечностей і конфліктів, що можуть виникати між ними [7].

Аналізуючи зміст державно-громадського управління освітою, Л.Гаєвська [9] виділяє переваги й недоліки державної та громадської складових. До переваг державної складової дослідниця відносить: ідеологічну й ресурсну базу та практику адміністративного управління, що забезпечує максимальну ефективність функціонування освітньої сфери. Взагалі до переваг громадської складової належать: незалежність дій органів самоврядування в спільному управлінні; широка соціальна основа участі громадськості в співуправлінні і діяльності закладів освіти; практика відкритих і публічних обговорень і ухвалення рішень; заохочення ініціативи; врахування думки меншості. Недоліками громадської складової є: потенційна нестача ресурсів і можливостей фінансування проектів розвитку; недостатній рівень компетентності учасників [9].

До недоліків державної складової дослідниця відносить: авторитаризм управлінської позиції; бюрократизм у прийнятті і виконанні рішень; ставку на адміністративний режим і тиск на інститути громадянського суспільства, намагання обмежити їх роль і зменшити значення; тенденції до розростання структури управління; використання державного ресурсу в процесі визначення й реалізації освітньої політики; дотримання владної ієрархії; неприйняття позиції меншості. Сутність державно-громадського управління в сучасній освіті передбачає узгоджену взаємодію між державою й громадою у вирішенні різноманітних питань освіти, пов'язаних з можливістю відповідально і результативно впливати на освітню політику, прийняття управлінських рішень, створення здорового соціального середовища [25]. Державно-громадське управління освітою визначається як інтеграція трьох напрямів роботи: демократизація діяльності органів державної влади й управління освітою; розвиток самоврядних асоціацій учасників освітньої діяльності; організація громадських органів управління освітою, де представлено всі верстви населення [23].

Функціонування державно-громадської системи управління освітою неможливе без добровільної активної участі в управлінні представників широкої громадськості: громадських лідерів, зокрема, депутатів, членів освітніх громадських організацій, бізнесменів, духовенства, батьків, викладачів

Державно-громадське управління досліджували А. Гошко, В. Грабовський, Г. Єльнікова, О. Зайченко, М. Комарницький, В. Князев, Т. Шамова та ін. У дослідженні В. Грабовського зазначено, що поєднання державного й громадського управління в освіті створює державно-громадське управління, що наголошує пріоритет держави з обов'язковим урахуванням громадської думки. Роль державного управління в суспільному житті полягає в безперервному регулюванні динамічних процесів життєдіяльності суспільства в усіх його сферах [10]. Я. Гречка зазначає, що державно-громадське управління освітою – це процес управління із залученням громадськості, спрямований на децентралізацію управління, самоврядування в освіті, усупільнення навчальних закладів та надання їм автономії [3].

Як стверджує О. Пастовенський, громадсько-державне управління освітою – це поєднання діяльності громадських і державних суб'єктів управління, що впроваджують узгоджену освітню політику в інтересах людини, громади й держави на основі демократичних процедур самоуправління та співуправління із забезпеченням пріоритету прав громадськості [40].

Державно-громадське управління освітою, за Г. Тодосовою, є видом соціального управління на основі взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства через систему взаємоузгоджених політичних, економічних, соціальних, організаційних і правових процесів, засобів, методів, зв'язків [54].

Аналіз наукових досліджень з питань державно-громадського управління освітою свідчить про те, що залучення громадськості до управління освітньою системою відбувається. Це процес складний та довготривалий. Питання державного управління в нових соціально-економічних умовах викладені у працях В.Андрущенка, Т.С.Гончаренка, В.Грабовського, І.Зязюна, В.Кременя,

С.Крисюка, В.Лугового, Т.Лукіної, А.Мазака та ін. Аналіз сучасних наукових розробок показує, що до питання державного управління освітою в європейських країнах зверталися А.Василюк, Л.Гаєвська, Я.Гречка, Л.Гриневич, І.Ковчина, К.Корсак, В.Щербаченко, Н.Яковець та ін.

Стратегічною метою державно-громадського управління повинно стати збільшення доступу здобувачів освіти до високоякісних послуг. Заклади освіти мають взаємодіяти з соціальними інститутами, перетворюючись на відкриту соціально-педагогічну систему.

Прикладні питання державно-громадського управління аналізувалися Л. Карамушкою А. Остапенко, Н. Островецькою, В. Пікельною та ін. Важливими завданнями є: демократизація адміністративного управління; задоволення освітніх потреб; розв'язання конфліктів і суперечностей. Відкритість, гласність, доступність, розподіл повноважень і сфер відповідальності, соціальне партнерство й співробітництво – принципи, що є фундаментальними для державно-громадського управління.

Сьогодні виділяють такі проблеми: недостатнє нормативно-правове забезпечення; недооцінка керівниками різних рангів специфічної функції органів громадського управління; низький рівень правосвідомості значної частки учасників освітнього процесу. В. Пікельна формулює завдання, які потребують першочергового вирішення у зв'язку з переходом до нової моделі управління закладом. Що стосується державних суб'єктів управління освітою, особливості їх функціонування набули широкого висвітлення у працях В. Загвязинського, В. Лазарева, П. Худоминського, Т. Шамової та ін. [34].

Проблеми наукових аспектів управління освітою зазначено в роботах Є. Березняка, Д. Дейкуна, П. Дроб'язка, О. Зайченко, С. Калашнікової, Л. Калініної, Ю. Конаржевського, Ф. Паначина, П. Раченка, Н. Самандас, Ж. Галанової, Г. Федорова, Ф. Штикало та ін. Вагомі дослідження викладені у працях В. Андрущенко, С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Кременя, С. Крисюка, В. Лугового, Т. Лукіної та ін. До теоретичних і практичних аспектів роботи органів управління звертаються Д. Дейкун, Г. Єльнікова, О. Зайченко,

Л. Калініна, М. Кондаков та ін.

Питання оптимізації управління освітою розглянуто в працях Л. Даниленко, Ю. Конаржевського. Зарубіжні дослідники Т. Давиденко, Г. Єгоров, З. Малькова, Ш. Третьяков (Росія); Б. Саймона, В. Сандера (Велика Британія) та ін. розглядають проблеми оптимального співвідношення централізації й децентралізації управління освітою, акцентуючи на оптимальних моделях, функціях управління.

Для розуміння наукової проблеми використано методологічні підходи. Зауважимо про певну їх інтеграцію. Так, важливими для нашого пошуку є праксеологічний, порівняльний, компетентнісний, синергетичний, системний, культурологічний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, інтегративний підходи. Діяльнісний та праксеологічні підходи пов'язані, що дозволяє зацентувати в дослідженні з позицій результативності та ефективності. Сьогодні компетентнісний підхід в освіті підсилює основи освітньої політики. Вивчення міжнародного досвіду тенденцій розвитку освіти в полі зору порівняльного підходу. Особистісно-орієнтований підхід має значний вплив на сферу освіти в цілому і вищої зокрема. Системний підхід дозволяє зрозуміти структурну складову, а синергетичний підхід пояснює самоорганізацію складних освітніх систем. Культурологічний розглядається нами в контексті філософського розуміння освіти, освітнього середовища. Аксіологічний підхід є взагалі методологічною основою освіти. Зокрема використання технологічного підходу оптимізує результативність освіти.

Звернемо увагу, що вплив інституцій громадянського суспільства на політику держави відповідає усталеним світовим стандартам, а підвищення цього впливу відповідає тенденціям становлення інформаційної цивілізації та сучасним науковим підходам, зокрема, синергетичному дискурсу. Висновки синергетики щодо важливості процесів саморегуляції складних відкритих динамічних систем репрезентовано у вітчизняних нормативно-правових документах [1]. Вищезгадані методологічні підходи сприяли науковому пошуку на різних етапах дослідження.

1.2. Зарубіжний досвід державно-громадського управління освітою

Міжнародні здобутки у галузі державно-громадського управління вищою освітою важливі для розуміння подальших кроків у розвитку освіти України. Зазначимо, що міжнародний досвід управління освітою показує, що управління відбувається на центральному, регіональному, місцевому рівнях.

Центральний переважає в Греції, Ірландії, Ісландії, Італії, Норвегії, Португалії, Франції та інших. У Німеччині, США, Канаді, Швейцарії та інших країнах з федеральним державним устроєм, освітою управляють суб'єкти федерації, які є центральним рівнем [21; 22; 48].

В дослідженнях науковців наголошується, що в країнах Центральної Європи спостерігається прогрес із впровадженням державно-громадського управління освітою. Проте впровадження державного стандарту дещо обмежує громадське регулювання освіти. Так, для Чехії та Словаччини характерний змішаний громадсько-державний тип управління. Цінний досвід накопичено в Сполучених Штатах Америки [2; 5; 24; 28; 65].

Проаналізуємо досвід країн щодо державно-громадського управління вищою освітою, який дозволить оптимізувати управління в Україні.

Так, вища освіта в Австралії представлена 37 державними та двома приватними університетами. Якість освіти в університетах Австралії досить висока і країна посідає п'яте місце в світі після США, Німеччини, Великобританії та Франції за кількістю іноземних студентів. Запроваджується у сфері вищої освіти сертифікації університетів, що сприяє зростанню рівня їх міжнародної конкурентоздатності [66]. Австралія входить до міжнародної Організації економічного співробітництва та розвитку. Реформи освіти на принципах нового державного менеджменту беруть свій початок, насамперед, в англосаксонських країнах – Австралії, Новій Зеландії та Великій Британії [62].

Аналітичні огляди показують, що домінантою є концепція нового державного управління вищої освіти, яка базується на визнанні цінності автономії як здатності і права освітніх інституцій визначати векторальні

напрями діяльності без надмірного втручання держави. Поширення набувають також концепції стратегічного менеджменту, дерегуляції і підзвітності університетів. У цілому, університети, організації економічного співробітництва та розвитку в країнах-членах відрізняються значною свободою у визначенні власної політики і пріоритетів. У більшості країн заклади вищої освіти відповідальні за створення академічних структур і зміст навчальних курсів, за персонал [58].

Сьогодні представники бізнесу залучаються до управління закладами вищої освіти, включаються в університетські органи управління. Важливим стає залучення системи грантів, серед яких гранти Центрального уряду, місцевого управління освітою, науково-дослідницьких рад, добровільні внески приватних організацій або осіб. В Австралії не існує державного тиску на систему освіти, органи контролю частково делеговані громадськості. Відкриті моделі створюються в результаті суспільних рішень або в результаті часткового відсторонення державних інститутів від освітянських систем. Відкрита модель освіти характеризується гнучкою дидактичною системою, доступністю до структурних трансформацій та реформування.

Модель державного управління освіти дорослих Великої Британії унормована нормативними актами: Закон «Про реформу освіти» (1988 р.); Закон «Про подальшу та вищу освіту» (1992 р.); Закон «Про навчання та професійні вміння» (2000 р.). Закон «Про освіту і професійну підготовку» (2000 р.) надав повноваження Раді з освіти і професійної підготовки здійснювати керівництво й забезпечувати фінансування коледжів подальшої освіти і громадських організацій, які опікуються освітою дорослих, а також заохочувати роботодавців до участі в навчанні. На національному рівні управління системою освіти дорослих у Великій Британії разом із Департаментом здійснюють Рада з питань навчання та вмінь, Рада з питань фінансування вищої освіти Англії; Інспекторат навчання дорослих; Національний інститут неперервної освіти дорослих; Агенція з питань базових умінь; Агенція з питань розвитку вмінь у галузях; Рада з питань навчання та

вмінь координує роботу всього сектору освіти [33; 39; 53].

Зазначимо, що Греція надає університетам повну автономію та академічну свободу. Університети та інші ЗВО юридично автономні, але вони перебувають під державним наглядом. Державно-громадське управління освітою відіграє надзвичайно важливу роль у функціонуванні сфери освіти. Так, у Греції відповідальність за державно-громадське управління освітою несе Міністерство Освіти і Релігії Греції [21].

Високий рейтинг ірландських вузів – питання національного престижу. За структурою система вищої освіти Ірландії близька бінарній системі Великобританії, яка включає до свого складу університети і неуніверситетські навчальні заклади постсереднього рівня, що дають вузькопрофесійну освіту. На сьогоднішній день в Ірландії діє два університети: Дублінський і Національний університет Ірландії. Окрім цього, до системи вищої освіти належать технологічні коледжі; регіональні технічні коледжі; педагогічні коледжі; також коледжі, що дають професійну освіту [32]. Керівництво кожним університетом здійснюють два колегіальні органи. Загальними питаннями управління навчальним закладом відає адміністративна рада. Питання навчальної роботи належать до функцій академічної ради. До складу адміністративної ради входять представники від кожного коледжу, що належать до університету, а також особи, призначені центральним урядом і місцевою владою. До обох рад входять представники професорсько-викладацького і управлінського складу.

У навчальних закладах Польщі працюють громадська Адміністрація, Соціальна поліція, Національна охорона. Найбільш активним громадським об'єднанням є Асоціація лідерів локальних груп [11].

Польща впроваджує міжнародний досвід і не втрачає свої традиції щодо управління освітою. Частина повноважень центральних органів управління передано місцевому рівню, що сприяло утвердженню державно-громадського управління. Розширено сферу діяльності органів місцевого самоврядування і керівників навчальних закладів, що створило умови для співпраці місцевої громади і закладів освіти. Автономія навчальних закладів збільшується, а також

і можливості для реалізації самоуправління [1]. Співпраця громади з державними органами в управлінні освітою пов'язана із місцевим, студентським, аспірантським самоврядуванням і самоврядуванням навчального закладу. Важливими є умови обрання представників до громадських органів, сфера їх діяльності, компетенції та відповідальність, підпорядкування і співпраця [12].

Модель управління освітою в Польщі є державно-громадською. Горизонтальний напрям передбачає діяльність громадських та освітніх рад самоврядування, а вертикальний пов'язаний з участю в управлінні державних, самоврядних, громадських органів. Це забезпечує її гнучкість, здатність швидко та ефективно реагувати на місцеві потреби та зміни в освіті [4]. Внутрішнє управління польськими навчальними закладами є децентралізованим. Їх структура законодавчо передбачає діяльність громадських та колегіальних органів управління навчальних закладів, які наділені відповідними повноваженнями у вирішенні внутрішніх питань навчальних закладів і співпрацюють між собою [12]. Керівники обираються шляхом проведення конкурсів на підставі відповідних вимог. Важливою тенденцією є прозорі вибори громадських та колегіальних органів, умови виборів та квота їх членства передбачені нормативно-правовими актами в галузі освіти. Членами конкурсних комісій є також представники різних органів – громадських і самоврядування навчальних закладів [12]. Діяльність інституцій державно-громадського управління освітою у Польщі є чітко регламентовано Законом про вищу освіту. Це відповідає запитам польського суспільства і залучає громадськість до вирішення стратегічних завдань вищої освіти.

У Російській Федерації є низка громадських організацій. Так, Російська громадська рада з розвитку освіти сприяє підтримці нових ініціатив у галузі розвитку освіти, залученню фінансування міжнародних організацій і фондів. Громадська рада при Міністерстві освіти і науки РФ забезпечує підготовку пропозицій та прийняття оптимальних рішень з розвитку освіти, проведення громадської експертизи проектів нормативних правових актів. Громадська

організація «Опікунська рада освіти» займається впровадженням освітніх технологій, визначенням пріоритетних напрямів розвитку освіти [6; 55].

Зауважимо, що у Словаччині встановлений змішаний громадсько-державний тип управління [17]. Для формування дієвої державно-громадської моделі управління надзвичайно важливим є унормування в чинному законодавстві переліку національних представницьких органів від академічної громадськості або інших стейкхолдерів. Так, Закон «Про вищу освіту» Словаччини визначає три представницьких організації у вищій освіті – Рада з вищої освіти, Студентська рада, Конференція ректорів Словацької Республіки. Закон зобов'язує міністра подавати до цих організацій для затвердження або надання коментарів і пропозицій щодо питань, які стосуються вищої освіти, а також фінансово забезпечувати діяльність цих органів, причому закон вимагає від держави відшкодування витрат членам цих організацій, які пов'язані з виконанням функцій, визначених законодавством.

Рада з вищої освіти є найвищим органом самоврядування вищих навчальних закладів. Рада з вищої освіти складається з представників вищих навчальних закладів і факультетів, обраних академічними сенатами вищих навчальних закладів та академічними сенатами факультетів. Така структура з двох інституційних типів – усього закладу та факультетів окремо – значно посилює позицію факультетів в системі управління. Студентська рада є вищим представницьким органом студентів вищих навчальних закладів. Рада студентів представляє інтереси студентів, її членами можуть бути тільки студенти закладів вищої освіти. Закон встановлює механізм обрання членів: 1 – від студентської частини Академічного сенату закладу вищої освіти, інші – обираються студентами у пропорції 1 обраний представник на кожні 2000 студентів [4].

Словацька конференція ректорів є органом, що складається з ректорів вищих навчальних закладів. Вона координує і підтримує діяльність ректорів з метою формування спільної політики у сфері вищої освіти. Членами Конференції ректорів є ректори публічних, державних та приватних ЗВО

Словацької Республіки. Якщо приватний вищий навчальний заклад не має посади ректора, його представляє у Конференції визначений статутом представник [17].

Реформи національної системи вищої освіти та освітнього законодавства Словаччини трансформували систему управління, перерозподіливши повноваження та сфери відповідальності між державою та академічними стейкхолдерами різних груп. Варто наголосити на таких відмінних рисах: децентралізація і в територіальному, і в політичному плані, а також масовість та регіоналізація на початку реформ сприяли створенню сильних регіональних університетів, що позитивно вплинуло на демократизацію та економічно-соціальний розвиток усієї території Словаччини; створення моделі автономії за принципом незалежності університетів від міністерства, а факультетів від університету та надання широких прав та свобод базовому рівню у системі вищої освіти – факультету, підтримка академічного середовища у широкому розумінні з боку міністерства у певні періоди відіграло важливу роль у ментально-ціннісних перетвореннях та європеїзації самого академічного середовища, що стало доброю передумовою для змін в університетському менеджменті; запровадження університетської автономії, зокрема фінансової та надання майнових прав університетам, сприяло фінансовій стабілізації вищої школи; при широких правах і свободах, держава (уряд і міністерство) за законом зберегли за собою право у демократичних формах брати участь в управлінні ЗВО завдяки створеній системі впливів і противаг (що унеможлиблює монополізацію управління академічною олігархією): наприклад, механізм формування Наглядних рад є інструментом впливу і своєрідного контролю міністерства за процесом утворення юридичних осіб та фінансовими операціями університетів, щоб мінімізувати зловживання у цій сфері [59; 65].

В США управління вищою освітою визначається основними критеріями побудови американського суспільства. Структура управління державною вищою освітою в США є пірамідальною. Тут присутні горизонтальний і вертикальний поділи. Горизонтальний поділ передбачає участь в управлінні

державних, громадських органів та органів самоврядування. Вертикальний поділ включає чотири адміністративні рівні (федеральний, штатний, рівень колегіального округу та рівень вищого навчального закладу). Управління освітою в США на федеральному рівні є децентралізованим. Загальностратегічним плануванням освітнього розвитку займається Департамент освіти США, який формує національну освітню політику, контролює розподіл федеральних фондів та діяльність акредитаційних агентств. Департамент освіти не втручається в роботу нижчих адміністративних рівнів і навчальних закладів [3].

Управління вищої освіти в США має адміністративні моделі – централізовану і децентралізовану. За централізованого управління в Сполучених Штатах функціонують ради регентів, які керують розвитком вищої освіти та управляють діяльністю державного вищого навчального закладу в межах штату. За децентралізованого – координаційні ради здійснюють координування розвитку вищої освіти в штаті. Щодо децентралізованої моделі управління на рівні штату виокремлено два типи управління освітою. Це – консультативно-координуючі ради, що забезпечують децентралізацію, і регулюючо-координаційні ради, що сприяють централізованій моделі управління. Структура внутрішнього управління включає виконавчі органи (адміністративна рада), органи самоврядування (академічний сенат, рада професорсько-викладацького складу) та консультативні ради. Громадськість США в управлінні вищою освітою відіграє значну роль. Громадські освітні асоціації у галузі вищої освіти – один із чинників розвитку американської вищої школи.

Управління вищою освітою в США визначається як громадсько-державне (управління здійснюється громадськими структурами). Громадсько-державний характер управління вищою освітою в США детермінується механізмом забезпечення якості вищої освіти в США – акредитаційним процесом. Важливо, що управління освітою в США базується на принципах: демократії, соціальної детермінації, гуманізації, правової пріоритетності, науковості та

компетентності, інформаційної достатності та зворотного зв'язку [14].

Отже, поєднання державного управління та громадського самоврядування в освіті не завжди зrealізовано на практиці, проте є затребуваним стосовно реформування освіти та переходу до її демократизації. Аналіз міжнародного досвіду засвідчує, що система управління вищої освіти розвивається здебільшого як державно-громадська. Сьогодні зростає роль громадських інституцій у визначенні змісту освіти, у моніторингу її якості, у досягненні цих цілей. Ці питання є пріоритетними в становленні громадянського суспільства.

РОЗДІЛ 2.

УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

2.1. Принципи державно-громадського управління освітою

Загальні принципи управління характеризуються тим, що вони універсальні і впливають на всі сфери управління. Принципи, взаємозалежні та взаємообумовлені дослідження сутності державно-громадського управління показують, що значний вплив на розвиток освіти відіграють наступні принципи управління: незалежності й паритетності органів державного і громадського управління освітою; цільової спрямованості діяльності суб'єктів державно-громадського управління освітою на реалізацію потреб та інтересів учасників освітнього процесу, суспільства, держави; комплексного використання економічних та інших ресурсів держави й суспільства суб'єктами державно-громадського управління освітою; правової обґрунтованості домагань учасників освітньої діяльності на участь у державно-громадському управлінні вищою освітою як на рівні закладів вищої освіти, так і на місцевому, регіональному та центральному рівнях; відкритості, згідно з яким діяльність суб'єктів державно-громадського управління вищою освітою відкрита для всіх учасників освітнього процесу і забезпечується одержанням інформації; свободи й самодіяльності, що означає можливість кожного суб'єкта державно-громадського управління освітою вільно обирати методи й засоби здійснення управлінської діяльності та виявляти при цьому активність і самодіяльність; узгодженого розподілу повноважень і сфер відповідальності між державними й громадськими органами управління освітою на кожному її рівні й етапі функціонування і розвитку; надання повноважень органам управління освітою в державній вертикалі згори донизу, у громадській навпаки – знизу вгору; цивілізованого розв'язання конфліктів і суперечностей між державними і

громадськими органами управління на кожному рівні управління шляхом застосування загальноприйнятих узгоджувальних механізмів і процедур [9].

Здійснивши аналіз літератури, можемо стверджувати, що дослідники (Л.Гаєвська, І.Грабовський) розрізняють три групи принципів державного управління: загальносистемні, структурні та спеціалізовані [9].

До загальносистемних принципів відносять: принцип об'єктивності управління; демократизму; правової впорядкованості; законності; розподілу влади; публічності; поєднання централізації і децентралізації. Принцип об'єктивності державного управління визначає взаємозалежність системи державного управління між суспільними, законодавчо визначеними цілями, які поставлені та вирішуються в певний історичний відрізок часу; характером, рівня розвитку і закономірностей суспільства, перш за все тих його компонентів, що виступають як керовані об'єкти; наявними засобами і ресурсами, що підлягають залученню в управління; внутрішніми закономірностями функціонування і розвитку управління як певного системного суспільного явища. Даний принцип також є відправним і стимулює необхідність врахування у всіх управлінських процесах вимог об'єктивних закономірностей та реальних можливостей суспільних сил [57].

Дослідниками виокремлено також принцип демократизму, який реалізує народовладдя в державному управлінні. Ним передбачено необхідність встановлення глибоких і постійних взаємозалежностей між суспільством і державою як передумови формування демократичної системи управління, яка б базувалась на демократичних засадах її здійснення в інтересах усіх або переважної більшості громадян.

Принцип демократизації освіти – це реформування освіти в Україні на демократичних засадах. В його основі – децентралізація, регіоналізація в управлінні освітою, автономізація закладів освіти, перехід до державно-громадської системи управління освітою (участь громадськості). Актуальним є гармонійне поєднання у державно-громадському управлінні загальнодержавних регулювань та індивідуальних суспільних ініціатив. Принцип поєднання

державного управління та громадського самоврядування в освіті постає одним з найменш реалізованих на практиці та найбільш затребуваним потребами реформування освіти.

Принцип, який об'єктивно зумовлює необхідність головним чином законодавчого визначення основних аспектів цілей, функцій, структур, процесу, самих принципів державного управління, науковцями прийнято називати принципом правової впорядкованості державного управління. Його практичне значення реалізовується шляхом поєднання з принципом законності державного управління. Ним передбачено встановлення чіткого в розумінні й послідовного в реалізації режиму повсюдного та повного виконання законів і нормативно-правових актів.

Виокремлюючи системні принципи, нами також виокремлено принцип публічності державного управління. Реалізація цього принципу можлива за рахунок доступності державного управління для громадян; відкритості функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування; громадського та судового контролю за дотриманням конституційно закріплених інтересів суспільства, прав і свобод громадян.

В процесі розкриття принципів державно-громадського управління, на сьогодні важливим є аналіз принципу поєднання централізації і децентралізації. Ним передбачено, що державне управління будується на засадах об'єктивного співвідношення концентрації влади і децентралізації, оскільки порушення цього балансу призводить до негативних наслідків. Високий рівень централізації передбачає безініціативність нижчих ланок системи влади, а перебільшення децентралізації сприятиме до відсутності єдності у формуванні державної політики [15].

Аналізуючи принципи, варто зазначити, що до групи структурних принципів відносять: структурно-цільові; структурно-функціональні; структурно-організаційні; структурно-процесуальні принципи.

Участь суспільства та громадська думка в державному управлінні допоможе виявляти та усунути недоліки в роботі виконавчо-розпорядчих

органів, мотивує соціальну активність громади та їх зацікавленість в успішному вирішенні державних справ, збільшує його результативність.

Досить вагому роль в управлінні державними справами відіграють професійні спілки та трудові колективи. Саме вони, здебільшого, здійснюють формування економічної політики держави на конкретних підприємствах. Досить важливим є те, що трудові колективи виступають, здебільшого, як барометр. Вони визначають ефективність діяльності органів виконавчої влади держави.

Варто зазначити, що аналізуючи систему державного управління, визначаємо створення колегіальних або єдиноначальних органів, а також важливим є використання методів колективного вирішення питань управління або одноособового розпорядництва. За таких умов, в колегіальних органах великого значення набуває одноособове вирішення певних питань, а в органах виконавчої влади широко використовуються колегіальні форми роботи в процесі прийняття рішень.

Вважаємо за доцільне в процесі обговорення і вирішення основних питань централізованого управління господарською, соціально-культурною і адміністративно-політичною сферами, а також при здійсненні загальнодержавної, міжгалузевої, галузевої і територіальної координації використовувати колегіальні форми вирішення проблем.

Найменшого поширення та реалізації в практичній діяльності органів влади, проте найбільш затребуваним нагальними потребами реформування освіти, переходу до демократичних зразків освітніх систем виокремлюємо принцип поєднання державного управління та громадського самоврядування у вищій освіті.

Науково-педагогічні дослідження з питання розвитку та функціонування державно-громадського управління в сучасній освіті наголошують, що сутність даного типу управління передбачає взаємодію між державою та громадським суспільством у вирішенні широкого спектру питань освіти. Дані проблеми освіти пов'язані з можливістю впливати на освітню політику, прийняття

управлінських рішень, створення здорового соціального середовища для здобувачів освіти та ін. Розкриваючи суть державно-громадських відносин нами визначено, що це узгодження складається на договірній основі. Освіта, зокрема її державна складова, повинна надавати гарантії із забезпечення доступних й рівних можливостей для отримання якісної освіти. Розглядаючи громадську складову як систему державно-громадського управління, нами виокремлено внутрішні (внутрішня професійна спільнота, студентське самоврядування та інше) та зовнішні компоненти (представники бізнесу, громадських організацій, асоціації випускників, фонди розвитку тощо) [55].

Розвиток державно-громадського управління відбувається на основі принципів, серед яких виокремлюємо відкритість, демократичність, взаємодію, узгодженість, участь та спільне управління.

У структурі принципів демократиї виділяємо рівні можливості, співробітництво, різноманітність, відкритість, регіоналізація, громадсько-державне чи державно-громадське управління, самоорганізація.

В сучасному демократичному суспільстві кожен громадянин має рівні можливості для одержання освіти на будь-якому бажаному для нього рівні. Саме це і передбачає принцип рівних можливостей. Його тлумачення не трактує обов'язковість усім громадянам досягнути високого рівня, адже, зважаючи на сучасні умови розвитку освіти, це дає відповідні гарантії. Проте, варто зауважити, що кожен член демократичного суспільства повинен мати рівні умови для одержання освіти, оскільки, при введенні освітніх стандартів вимоги на всіх ступенях освіти мають бути посилюваними для кожного.

Реалізація принципу рівних можливостей реалізується безпосередньо через підтримку малозабезпечених сімей, діти яких, здобувають освіту за рахунок державних стипендій, надання гуртожитків тощо.

Актуальним на сьогодні є встановлення у закладі освіти атмосфери взаєморозуміння, довіри і взаємної вимогливості педагога та здобувачів освіти. Цю реалізацію розкриває принцип співробітництва. Також висувуються вимоги

безпосередньо до керівників закладів освіти, оскільки вони повинні створити невимушену, творчу атмосферу, працювати на демократичних засадах.

Здійснюючи аналіз принципу відкритості, зауважимо, що його реалізація передбачає подолання замкнутого (ідеологічного, економічного тощо), корпоративного, відомчого укладу і духу закладів освіти. На думку дослідників (В. Бочкарьов, А. Гошко,), відкритість – це внутрішнє спростування фактів і міфів, активні партнерські зв'язки з громадськістю, підприємствами й організаціями, державними установами, відкритість закладів освіти перед громадськістю, можлива реалізація і доступність для загалу контролю, залучення суспільства до складу рад закладів освіти – це ділові, наук, та інші зв'язки із закладами освіти регіонів України, а також викладачами, учнями та студентами. Також передбачено надання учням і студентам права і можливості перейти до інших закладів, одночасно навчатися в двох або кількох. Це взаємне визнання закладами складених учнями чи студентами іспитів і заліків.

Принцип регіоналізації освіти вимагає раціональний та необхідний добір змісту освіти. Це передбачає здебільшого відмову від розповсюджених стандартних та шаблонних навчальних планів і програм. Передбачається також перехід від відомчої орієнтації до регіональної. Регіоналізація освіти – це і подальше посилення культуруотворюючих функцій освіти у своїх регіонах, зокрема за рахунок впровадження найрізноманітніших освітніх програм для місцевого населення. Принцип регіоналізації передбачає входження закладів освіти у загальний освітній простір регіонів [60].

Реалізація принципу самоорганізації навчальної діяльності здобувачів освіти реалізується в умовах нового будівництва освітнього процесу. Передбачається, що у центрі уваги має бути самостійна робота студента, його самоорганізація освітньої діяльності для подальшого навчання. Важливо в цьому контексті звернутись до Сорбонської декларації, яка передбачає підвищення якості української освіти до європейських стандартів, де відбувається гармонійне поєднання національних інтересів із міжнародними.

Важливим, на нашу думку, є принцип прямого спілкування. Суть реалізації та впровадження даного принципу передбачає інформаційно-комунікаційну взаємодію, обов'язкові відкриті діалоги між органами місцевого самоврядування та громадськістю.

Передумовою залучення громадян до управління вважаємо принцип довіри. Питанням його тлумачення та впровадження в практичну діяльність займались багато науковців, серед яких психологи, філософи, політологи, соціологи, юристи і педагоги. Значний внесок у формування теорії довіри зробили Е. Еріксон, Е. Гідденс, К. Роджерс, Дж. Равен, А. Селігмен, Ф. Фукуяма, П. Штомпка та інші вчені [24; 25; 28; 47; 49; 56; 62].

До проаналізованих нами в роботі принципів державно-громадського управління необхідно додати й принцип діалогу. В процесі взаємодії з громадами, впроваджуючи державно-громадське управління освітою, він реалізовує особистісне спілкування партнерів. Саме використання цього принципу вимагає дотримуватися правила: слухати, чути, діяти, адже діалог передбачає необхідність співрозмовників розуміти та чути один одного. Раціональне впровадження та правильне використання діалогу реалізується в умовах спілкування, прагнення до взаєморозуміння та злагодженої взаємодії.

До названих вище принципів бажано додати принцип компліментарності (додатковості). Його тлумачення передбачає, що будь-які знання не можуть бути повними й самодостатніми, і потребують обов'язкового доповнення, додатковості, тобто, найвища істина мудрості не являє собою щось достатнє, абсолютне, а є тільки відносною. Суб'єкти державно-громадського управління мають певний, окремо взятий, зміст діяльності, а при взаємодії обох складових, які, доповнюючи один одного, гармонуючи між собою у ході вирішення завдань місцевого рівня, спрямовують управління на досягнення запланованих цілей її розвитку [67].

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що державно-громадське управління у сфері освіти здійснюється на принципах: взаємної поваги та партнерства; репрезентативності органів громадського самоврядування, громадських

об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства; пріоритету прав і свобод людини і громадянина; верховенства права; прозорості, відкритості та гласності; обов'язковості дотримання домовленостей; взаємної відповідальності сторін; обов'язковості розгляду пропозицій сторін; пріоритету узгоджувальних процедур та ін.

Здійснивши аналіз та розглянувши принципи управління закладами освіти у процесі безпосередньої взаємодії з територіальними громадами можемо стверджувати, що вони є цілісною сукупністю науково-обґрунтованих і практично перевірених положень державно-громадського управління та розвитку місцевого самоврядування, які діють у тісному взаємозв'язку [31].

2.2. Нормативно-правове забезпечення впровадження державно-громадського управління вищої освіти

Державно-громадське управління вищою освітою – це управління, для якого характерна постійна відповідальність і взаємодія в управлінні закладів вищої освіти з одного боку, що виражають і представляють інтереси, політику, гарантії і компетенцію держави в області освіти (Міністерство освіти і науки України, Управління освітою і науки обласних державних адміністрацій, Відділи освіти, органи місцевого самоврядування, заклади вищої освіти), з іншого боку, суб'єктів і їх органів, що виражають інтереси громадянського суспільства, населення.

Конвенція про права дитини, Конституція України, Закон України «Про освіту» [18]; Національна доктрина розвитку освіти визначають юридичну можливість упровадження в освіті державно-громадського управління [18;19].

Актуальність державно-громадського управління вищою освітою визначається змінами в суспільно-політичній структурі нашої країни. Це обумовлено необхідністю впровадження нової освітньої політики, яка була б спрямована на побудову демократичної, правової держави та задоволення освітніх потреб громадян. Законами України «Про освіту» [18], «Про вищу

освіту» [19], Указами Президента України «Про національну програму «Діти України» та «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», Національною доктриною розвитку освіти у XXI столітті, Програмою діяльності Кабінету Міністрів України «Назустріч людям», Концепцією Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 рр. визначено стратегічні цілі, завдання, пріоритетні напрями й основні шляхи радикальних перетворень в управлінні системою вищої освіти.

Здійснивши аналіз сучасної нормативно-правової бази розвитку освіти варто зазначити необхідність модернізації методів і форм управління вищою освітою. Таке оновлення передбачає оптимізацію державних управлінських структур, децентралізацію управління, перерозподіл функцій та повноважень, перехід до програмно-цільового управління, поєднання державного та громадського контролю, створення системи моніторингу управлінських рішень, їх впливу на якість освітніх послуг на всіх рівнях.

Зміст державно-громадського управління включає аналіз діяльності його суб'єктів з інтеграції напрямів роботи: демократизації діяльності влади й управління вищою освітою; розвитку самоврядних асоціацій; організації діяльності громадських органів управління освітою, де представлено всі верстви населення.

В системі освіти здійснено розподіл на три основні рівні державного управління. Перший – це національний рівень, до якого включено Міністерство освіти і науки України (МОН), міністерства та відомства України, Вища атестаційна комісія (ВАК)), Національна агенція з розвитку якості освіти. Другий рівень – це регіональний. До нього відносяться управління департаменти областей України. І третій – районний рівень. До його структури входять органи місцевих державних адміністрацій, районні відділи освіти, відділи освіти об'єднаних територіальних громад).

Варто зазначити, що на сучасному етапі в Україні при центральних органах влади створено громадські ради, колегії, а представників громадськості введено до складу колегій. На регіональному рівні активно працюють

громадські ради та відроджено локальні освітні округи з виборною освітньою радою. На місцевому і регіональних рівнях створено також ради ректорів вищих навчальних закладів тощо. На всеукраїнському проведено з'їзди педагогічних працівників (1992 та 2001 рр.), форум батьківської громадськості (2007 р.), у 2005 р. створена Громадська рада освітян і науковців (ГРОНУ). З 2005 року і до сьогодні активно діє Спілка ректорів вищих навчальних закладів [20].

Громадська колегія є органом, який здійснює своє провадження при Міністерстві освіти і науки України. Вона є консультативно-дорадчим органом з питань реалізації державної політики в галузі освіти і науки та розв'язанням актуальних соціально-економічних проблем. Активно свою роботу провадять також Громадські ради, діяльність яких стосується дошкільної, загальної середньої, позашкільної; професійно-технічної та вищої освіти. Існує Громадська рада з питань реформування економічних механізмів в освіті, з питань інноваційного розвитку та інтелектуальної власності тощо. За їх безпосередньою участю проведено громадські дискусії у форматі всеукраїнських круглих столів. На сучасному етапі в Україні представників громадськості введено до складу колегій на регіональному рівні.

З прийняттям Закону України «Про вищу освіту» проблема державно-громадського управління закладу освіти набуває великого значення. Державно-громадське управління у Законі України «Про вищу освіту» представлено у відповідних статтях. У нашій роботі вважаємо за доцільне проаналізувати ці статті [19].

Так, у статті 12 «Управління у сфері вищої освіти», вказано, що його здійснюють: засновник (засновники); керівник закладу освіти; колегіальний орган управління закладу освіти; інші органи, передбачені спеціальними законами та/або установчими документами закладу освіти; а також колегіальний орган громадського самоврядування [19, с. 17].

У статті 34 «Керівник вищого навчального закладу» Закону України «Про вищу освіту», визначено, що керівник є представником закладу освіти у

відносинах з державними органами, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами і діє без довіреності в межах повноважень, передбачених законом та установчими документами закладу освіти. Керівник сприяє та створює умови для діяльності органів самоврядування закладу освіти [19, с. 42].

У статті 39 «Органи громадського самоврядування вищих навчальних закладів», акцентовано, що громадське самоврядування в закладі освіти – це право учасників освітнього процесу як безпосередньо, так і через органи громадського самоврядування колективно вирішувати питання організації та забезпечення освітнього процесу в закладі освіти, захисту їхніх прав та інтересів, організації дозвілля та оздоровлення, брати участь у громадському нагляді (контролі) та в управлінні закладом освіти у межах повноважень, визначених законом та установчими документами закладу освіти. Зазначено також, що у закладі освіти допускається активна діяльність органів самоврядування працівників закладу освіти; органів самоврядування здобувачів освіти; органів батьківського самоврядування; інші органи громадського самоврядування учасників освітнього процесу [19, с. 47].

Вищим колегіальним органом громадського самоврядування закладу освіти є загальні збори (конференція) колективу закладу освіти. Усі структурно-нормативні засади формування та діяльності органів громадського самоврядування визначаються безпосередньо спеціальними законами та установчими документами закладу освіти.

У Статті 36 визначено, що вчена рада є колегіальним органом управління закладу вищої освіти, який формується терміном на 5 років, її склад затверджується наказом керівника закладу вищої освіти протягом строком не пізніше 5 робочих днів з дня закінчення повноважень попереднього складу вченої ради [19, с. 45].

Вчена рада закладу вищої освіти визначає стратегію і перспективні напрями розвитку освітньої, наукової та інноваційної діяльності закладу вищої освіти. Також в її обов'язках розробка і подання вищому колегіальному органу

громадського самоврядування проєкт статуту закладу вищої освіти, прийняття рішень про внесення змін і доповнень до нього. Вчена рада ухвалює фінансовий план і річний фінансовий звіт закладу вищої освіти.

Вчена рада, як вищий колегіальний орган закладу вищої освіти визначає систему та затверджує процедури внутрішнього забезпечення якості вищої освіти, ухвалює рішення про розміщення власних надходжень у територіальних органах центрального органу виконавчої влади у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, або в банківських установах, ухвалює за поданням керівника закладу вищої освіти рішення про утворення, реорганізацію та ліквідацію структурних підрозділів. В повноваженнях вченої ради є також те, що вона затверджує освітні програми та навчальні плани для кожного рівня вищої освіти та спеціальності, ухвалює рішення з питань організації освітнього процесу, визначає строки навчання на відповідних рівнях [19, с. 45].

Згідно рішення вченої ради, тобто голосування усіх її членів, присвоюються вчені звання професора, доцента та старшого дослідника і подаються відповідні рішення на затвердження до атестаційної колегії центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Відповідно до рішення вченої ради, до її складу можуть входити також представники організацій роботодавців. При цьому не менш як 75% складу вченої ради повинні становити наукові, науково-педагогічні працівники закладу вищої освіти і не менш як 10% – виборні представники з числа студентів.

У закладі вищої освіти можуть бути утворені вчені ради структурних підрозділів, повноваження яких визначаються вченою радою закладу вищої освіти відповідно до статуту закладу вищої освіти. Вчена рада закладу може також розподілити частину своїх повноважень між вченими радами структурних підрозділів закладу. Варто зауважити, що склад відповідних вчених рад формується на засадах, які визначені ч.3 і ч.4 цієї статті [19, с. 45].

У статті 37 виокремлено, що наглядова рада закладу вищої освіти створюється за рішенням засновника (засновників) для здійснення нагляду за

управлінням майном закладу вищої освіти, додержанням мети його створення. У даній статті зазначено також, що наглядова рада закладу вищої освіти сприяє вирішенню перспективних завдань його подальшого розвитку, залученню фінансових ресурсів для забезпечення його діяльності з основних напрямів розвитку і здійснення контролю за їх використанням, ефективній взаємодії закладу вищої освіти з державними органами та органами місцевого самоврядування, науковою громадськістю, суспільно-політичними організаціями та суб'єктами господарської діяльності в інтересах розвитку та підвищення якості освітньої діяльності і конкурентоспроможності закладу вищої освіти, здійснює громадський контроль за його діяльністю тощо [19, с. 47].

Важливим залишається той факт, що членам наглядової ради надається право брати участь у роботі вищого колегіального органу громадського самоврядування закладу з правом голосу, брати участь у визначенні стратегії розвитку закладу та контролювати її реалізацію в процесі діяльності закладу, сприяти залученню додаткових джерел фінансування, здійснювати аналіз та оцінювати діяльність закладу вищої освіти та його керівника, контролювати виконання кошторису та/або бюджету закладу вищої освіти і вносити відповідні рекомендації та пропозиції, що є обов'язковими для розгляду керівником закладу вищої освіти; вносити засновнику закладу вищої освіти подання про заохочення або відкликання керівника закладу вищої освіти з підстав, визначених законом; здійснювати інші права, визначені установчими документами закладу вищої освіти.

Статут закладу освіти визначає порядок формування наглядової ради, термін її повноважень, компетенцію і порядок діяльності. Важливо зазначити, що до складу наглядової ради не можуть входити здобувачі вищої освіти та працівники закладу вищої освіти.

У статті 39 «Органи громадського самоврядування вищих навчальних закладів», визначено вищий колегіальний орган громадського самоврядування вищого навчального закладу. Таким органом є загальні збори (конференція)

трудового колективу, включаючи виборних представників з числа студентів (курсантів) [19, с. 47].

Варто зазначити, що у вищому колегіальному органі громадського самоврядування повинні бути представлені всі категорії учасників освітнього процесу закладу вищої освіти. При цьому не менш як 75% складу делегатів виборного органу повинні становити наукові, науково-педагогічні та педагогічні працівники вищого навчального закладу, які працюють у цьому закладі на постійній основі, і не менш як 15% – виборні представники з числа здобувачів освіти, які обираються ними ж шляхом прямого таємного голосування [19, с. 47].

З вищим колегіальним органом громадського самоврядування: відбувається обов'язкове погодження статуту вищого навчального закладу чи зміни (доповнення) до нього. Даний орган заслуховує щороку звіт керівника закладу та оцінює його діяльність, обирає комісію з трудових спорів відповідно до законодавства про працю, затверджує правила внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу і колективний договір та інші питання [19, с. 47].

Стаття 40 визначає студентське самоврядування як право і можливість студентів вирішувати питання навчання і побуту, захисту своїх прав та інтересів, а також брати участь в управлінні закладом вищої освіти [19, с. 49].

Органи студентського самоврядування проводять свою діяльність відповідно принципів добровільності, колегіальності, відкритості, виборності та звітності органів студентського самоврядування. Їх діяльність також здійснюється шляхом реалізації й інших принципів, серед яких принцип рівності права студентів на участь у студентському самоврядуванні, незалежності від впливу політичних партій та релігійних організацій (крім закладів вищої духовної освіти).

У статті зазначено, що студентське самоврядування здійснюється на рівні студентської групи, інституту (факультету), відділення, гуртожитку, закладу вищої освіти. Усе це залежить від контингенту студентів, типу та специфіки діяльності закладу вищої освіти. Воно здійснюється на рівні курсу,

спеціальності, студентського містечка, структурних підрозділів закладу. Органи студентського самоврядування можуть мати різноманітні форми (парламент, сенат, старостат, студентський ректорат, студентські деканати, студентські ради тощо). Також зазначено, що органи студентського самоврядування беруть участь в управлінні закладом вищої освіти у порядку, встановленому цим Законом та статутом закладу вищої освіти, в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування, проводять організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші заходи, беруть участь у вирішенні питань забезпечення належних побутових умов проживання студентів у гуртожитках та організації харчування студентів та інше [19, с. 49].

З органами студентського самоврядування повинно здійснюватись погодження стосовно відрахування студентів та їх поновлення на навчання, переведення осіб, які навчаються у закладі вищої освіти за державним замовленням, на навчання за контрактом за рахунок коштів фізичних (юридичних) осіб, переведення осіб, які навчаються у закладі вищої освіти за рахунок коштів фізичних (юридичних) осіб, на навчання за державним замовленням, поселення осіб, які навчаються у закладі вищої освіти, у гуртожиток і виселення їх із гуртожитку. Погоджується також затвердження правил внутрішнього розпорядку закладу вищої освіти в частині, що стосується осіб, які навчаються та інше.

У статті вказано, що фінансовою основою студентського самоврядування є кошти, які визначені вченою радою закладу вищої освіти в розмірі не менш як 0,5% власних надходжень, отриманих закладом вищої освіти від основної діяльності, членські внески студентів, розмір яких встановлюється вищим органом студентського самоврядування закладу вищої освіти. Розмір місячного членського внеску однієї особи не може перевищувати 1% прожиткового мінімуму, встановленого законом.

В Законі України «Про освіту», у статті 55 «Права та обов'язки батьків здобувачів освіти», вказано, що батьки можуть брати участь у громадському самоврядуванні закладу освіти, зокрема обирати і бути обраними до органів громадського самоврядування закладу освіти. Відповідно цього, зазначається, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування повинні поважати право батьків виховувати своїх дітей відповідно до власних релігійних і філософських переконань, а суб'єкти освітньої діяльності мають враховувати відповідні переконання під час організації та реалізації освітнього процесу, що не повинно порушувати права, свободи та законні інтереси інших учасників освітнього процесу [18].

У статті 56 «Державні гарантії здобувачам освіти», звернено увагу, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, у підпорядкуванні яких перебувають державні та комунальні заклади освіти, забезпечують безоплатним гарячим харчуванням дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних та інклюзивних класах (групах), дітей із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», які навчаються в закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) чи фахової передвищої освіти; осіб інших категорій, визначених законодавством та/або рішенням органу місцевого самоврядування [18].

У статті 62 «Органи управління у сфері освіти», Закону України «Про освіту» вказано, що органи місцевого самоврядування входять до складу органів управління у сфері освіти [18].

У статті 70 «Громадське самоврядування та державно-громадське управління у сфері освіти» цього закону, подано, що громадське самоврядування у сфері освіти – це право учасників освітнього процесу та громадських об'єднань, інших інститутів громадянського суспільства, установчими документами яких передбачена діяльність у сфері освіти та/або соціального захисту осіб з особливими освітніми потребами, вирішувати

питання у сфері освіти як безпосередньо, так і через органи громадського самоврядування, брати участь в управлінні закладом освіти, місцевими і державними справами у сфері освіти з питань, що належать до їх компетенції [18].

В нашій роботі ми дотримуємось визначення державно-громадського управління у сфері освіти, яке подано в Законі України «Про вищу освіту». Отже, державно-громадське управління – це повноправна взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з метою прийняття ефективних управлінських рішень та задоволення суспільних інтересів у сфері освіти.

Для кращого забезпечення державно-громадського управління у сфері освіти можуть утворюватися репрезентативні громадські об'єднання та інші інститути громадянського суспільства, що представляють, у тому числі педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, здобувачів освіти, батьків, заклади освіти; роботодавців; об'єднання зазначених категорій осіб.

Важливим є те, що громадське самоврядування та державно-громадське управління у сфері освіти провадять свою діяльність на принципах пріоритету прав і свобод людини і громадянина, верховенства права, взаємної поваги та партнерства, репрезентативності органів громадського самоврядування, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства і правоможності їх представників, обов'язковості розгляду пропозицій сторін, пріоритету узгоджувальних процедур, прозорості, відкритості та гласності, обов'язковості дотримання досягнутих домовленостей, взаємної відповідальності сторін [18].

В Законі України «Про освіту», а саме стаття 71 «Громадський нагляд (контроль) у сфері освіти», зазначається, що громадський нагляд або контроль у системі освіти здійснюється суб'єктами громадського нагляду (контролю). До таких суб'єктів відносяться громадські об'єднання та інші інститути громадянського суспільства, установчі документи яких передбачають діяльність

у сфері освіти та/або соціального захисту осіб з інвалідністю, професійні об'єднання педагогічних і науково-педагогічних працівників, об'єднання здобувачів освіти, об'єднання батьківських комітетів та органів, до яких вони делегують своїх представників [18].

Також, у статті зазначено, що суб'єктам громадського нагляду (контролю) надається право: ініціювати і брати участь у дослідженнях з питань освіти та оприлюднювати результати таких досліджень, проводити дослідження, стосовно якості результатів навчання, якості підручників та інших навчальних матеріалів; розподілу витрат на освіту та цільового використання коштів з державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством та інше.

Наявна нормативно-правова база дає можливість не лише створити на локальному рівні дієву систему засобів правового регулювання державно-громадського управління закладом освіти, а й узагальнити та доповнити її своїми внутрішніми документами. Серед таких документів виокремлюємо Статут, Положення про вчену раду, Положення про наглядову раду, Положення про студентське самоврядування.

Головним завданням державно-громадського управління є забезпечення діалогу структур державного управління з органами громадського самоврядування.

Управління вищою освітою має на меті залучити до співпраці усі структури державного управління з органами громадського самоврядування.

Здійснюючи управління вищою освітою, перш за все, необхідно звернути увагу на особливостях залучення громадськості до прийняття управлінських рішень на різних рівнях управлінської вертикалі. Ця вертикаль починається з Міністерства освіти і науки України та закінчується студентом навчального закладу.

Основні завдання Міністерства освіти і науки України, Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, міських, районних управлінь освіти при державних адміністраціях, тобто державних установ, що здійснюють

реалізацію управління освітою на всіх рівнях, полягають у безпосередній реалізації стандартів державної політики в галузі освіти, зміцненні матеріальної бази навчальних закладів, створенні умов для реалізації гарантованого Конституцією України права громадян на отримання освіти відповідно до потреб особистості та її індивідуальних здібностей, можливостей, здійсненні часткового управління навчальними закладами, організації навчально-методичного і кадрового забезпечення навчальних закладів, контролі за дотриманням актів законодавства з питань освіти і науки державного стандарту; проведенні атестації закладів освіти.

Вчені зазначають різні способи поєднання громадського та державного управління або залучення громадськості до прийняття управлінських рішень. Так, професор Г. Єльнікова визначає такі моделі державно-громадського управління [16]:

1. Модель структурно-громадського супроводу. Вона передбачає на кожному управлінському рівні відповідну громадську структуру, основним завданням якої є незалежна експертиза стану справ освітньої галузі та ведення діалогу з владними структурами для збалансування інтересів громадськості та органів управління загальною середньою освітою.

2. Модель інформаційно-громадського супроводу. Нею передбачено організацію зустрічних потоків інформації. Згори донизу надходить нормативно-правова інформація, а знизу догори – претензійна, реакція виконавців, громадськості на нормативно-правову та суспільно-ціннісну інформацію.

3. Модель субординаційно-проміжного партнерства реалізується через запровадження на всій вертикалі динамічних субординаційних стосунків. До виконання завдань залучається громадськість, і відносини тимчасово перетворюються на партнерські.

Зміна моделей відбувається залежно від зміни мети й завдань, які в даний час вирішує навчальний заклад. Для вирішення цих завдань між учасниками освітнього процесу виникає певна взаємодія. Взаємовплив, який зумовлює

взаємоприспосадування поведінки суб'єктів діяльності на діалогічній основі, що забезпечується спільним виробленням реалістичної мети з подальшим поєднанням зусиль і самоспрямуванням дій на її досягнення – це адаптивне управління. Для адаптивного управління, як і для будь-якого іншого, необхідно розробляти моделі діяльності, що відповідають визначеній меті.

З метою впровадження у практику роботи закладів вищої освіти державно-громадського управління використовуються всі наведені вище моделі. Так, наприклад, в процесі створення вченої ради, наглядової ради, студентського самоврядування використовують першу модель. У процесі створення тимчасових груп для складання перспективного плану розвитку закладу вищої освіти, підготовки та проведення загальноколеджських свят використовують третю модель.

Під державно-громадським управлінням освітою розуміється процес управління із залученням громадськості, спрямований на децентралізацію управління, самоврядування освіти, усупільнення навчальних закладів та надання їм автономії [7].

Таким чином, основними особливостями державно-громадського управління є: скасування монополії держави на створення навчальних закладів; децентралізація управління освітою шляхом розширення повноважень керівників навчальних закладів і органів місцевого самоврядування; підвищення контролюючої ролі громадськості та розширення повноважень самоврядування, посилення ролі рад; розвиток конкуренції на первинному ринку освітніх послуг; збільшення можливостей для ведення експериментів, авторських освітніх інновацій, розширення використання авторських програм навчання; формування нових підходів та дієвих механізмів для забезпечення в Україні ефективного функціонування системи управління освітою. Характерна риса демократичних відносин внутрішнього децентралізованого управління в межах закладу вищої освіти – це дієвість громадських та колегіальних органів.

РОЗДІЛ 3.

ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Впровадження державно-громадського управління органами влади у сфері освіти

При центральних органах виконавчої влади створені громадські колегії, до складу яких входять представники профспілок, громадських організацій. У Міністерстві освіти і науки України були створені громадські ради за напрямками діяльності. Так почали працювати Громадська рада з питань загальної середньої, дошкільної освіти; Громадська рада з питань позашкільної освіти; Громадська рада з питань професійно-технічної освіти; Громадська рада з питань вищої освіти; Громадська рада з питань та наукової діяльності; Громадська рада з питань реформування економічних механізмів в освіті; Громадська рада з питань інноваційного розвитку та інтелектуальної власності [20].

Взагалі прикладом державно-громадського управління освітою на Всеукраїнському рівні є колегія Міністерства України. Так, колегія є консультативно-дорадчим органом і утворюється для підготовки рекомендацій щодо виконання Міністерством освіти і науки України своїх завдань, погодженого вирішення питань, що належать до його компетенції. Членами колегії є представники громадськості. Колегія МОН обговорює рішення щодо перспектив і напрямів діяльності МОН; розглядає пропозиції щодо удосконалення законодавства, забезпечення співпраці з центральними органами виконавчої влади, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування під час виконання покладених на них завдань; розширення міжнародного співробітництва у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в науковій сфері, трансферу (передачі)

технологій; формування та реалізації державної політики у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в науковій сфері, трансферу (передачі) технологій. Колегія МОН обговорює прогнози і програми соціально-економічного розвитку у сфері освіти і науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в науковій сфері, трансферу (передачі) технологій, та визначає шляхи їх реалізації. Колегія МОН аналізує стан роботи МОН з питань забезпечення прав і свобод людини та громадянина; розглядає результати роботи МОН, територіальних органів управління освітою, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери його управління, а також інших підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності й підпорядкування (в межах компетенції); аналізує стан дотримання законодавства з питань державної служби, організаційно-кадрової роботи та виконавської дисципліни; розглядає інші питання, пов'язані з реалізацією завдань, покладених на МОН [20].

Голови громадських рад утворили і Громадську колегію при Міністерстві освіти і науки України. Голова Громадської колегії належав до складу колегії Міністерства освіти і науки України. У МОН практикувалися проведення спільних засідань Громадської колегії та Колегії МОН. 3 листопада 2010 року Кабінетом Міністрів України прийнята Постанова «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [46].

Так, громадська Рада при МОН, обрана у 2014 р., була затверджена наказом № 816 від 10.07.2014 р. Голова Громадської ради є членом колегії МОН України та бере участь у її роботі. Основною формою роботи Громадської ради є засідання, що проводяться за потреби, але не рідше ніж двічі на рік. Рішення Громадської ради, Правління, постійних і тимчасових робочих органів приймається відкритим голосуванням. Рішення Громадської ради є рекомендаційними і обов'язковими для розгляду МОН. Однією з форм взаємодії МОН і Громадської ради є проведення консультацій з громадськістю.

Більшість нормативно-правових актів, які розробляються МОН, проходять громадське обговорення, зокрема й Громадською радою. На сьогодні жодне рішення не приймається без участі громадськості [29].

У ході проведення дослідження Національним інститутом стратегічних досліджень у січні 2017 р. було підготовлено інформацію про взаємодію МОН зі структурами громадянського суспільства [46]. Основними є: Асоціація міст України, Всеукраїнська асоціація працівників професійно-технічної освіти (ВАПП), Всеукраїнський благодійний фонд «Українська правнича фундація», Громадська організація «WorldSkills Ukraine», Громадська організація «Фонд «Відкрита політика», Громадська організація «Центр дослідження суспільства» (Аналітичний центр CEDOS), Громадська рада з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями при Міністерстві освіти і науки України, Громадська рада керівників освітніх програм всеукраїнських громадських об'єднань національних меншин України, Громадська рада при Міністерстві освіти і науки України, Колегія Міністерства освіти і науки України, Представництво німецької неурядової організації «Німецьке об'єднання народних університетів» DVV International в Україні, Рада молодих учених при Міністерстві освіти і науки України, Рада проректорів з наукової роботи вищих навчальних закладів та директорів наукових установ Міністерства освіти і науки України, Рада ректорів вищих навчальних закладів України, Реанімаційний пакет реформи, Урядово-громадська ініціатива «Разом проти корупції», Федерація роботодавців України.

Важливою подією у взаємодії органів публічної влади та громадськості стало обговорення пріоритетів діяльності МОН.

МОН проводиться значна робота для забезпечення оптимального поєднання державних і громадських чинників в управлінні освітою в інтересах людини, суспільства і держави. Громадські ради відповідають вимогам демократизації суспільного життя. Участь громадськості у розробленні та обговоренні нормативно-правових актів сприяє прийняттю оптимальних рішень. Громадська рада сприяє улагодженню соціальних конфліктів [52].

Є потреба розробки нових підходів, технологій управління закладами вищої освіти. Вища освіта реагує на зміни, які відбуваються в суспільному розвитку.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні на 2012-2021 зазначено, що модернізація системи управління освітою має здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку; розвитку моделі державно-громадського управління, посилення ролі та взаємодії усіх суб'єктів освітньої політики, у якій особистість, суспільство й держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами [37].

Громадські ради діють при місцевих органах виконавчої влади. Вони створені при обласних та районних державних адміністраціях, міських виконавчих комітетах і мають стати справжніми органами державно-громадського управління освітою [26].

Як зазначає В. Кондратюк, стійкий розвиток будь-якого регіону чи країни можливий лише як елемент сталого розвитку людства. Всі заходи щодо управління регіональним соціально-економічним розвитком мають відповідати виконанню місії регіону [4].

Відомо, що важлива роль сьогодні відводиться регіональним (галузевим) радам стейкхолдерів. Саме ці громадсько-державні утворення мають найбільший вплив на розвиток вищої освіти, використовуючи основні критерії (атрибути), а саме: владу, легітимність (законність) і терміновість вимог. Найзначущими для навчальних закладів виявляються інтереси такої групи стейкхолдерів, як студенти та їхні батьки, роботодавці. Баланс інтересів стейкхолдерів є ключовим для будь-якої організації. Досягнення балансу інтересів є актуальним і важливим. Для вдалого проведення діалогу зі стейкхолдерами заклад вищої освіти має розуміти три основні речі: мету залучення зацікавлених сторін; сферу охоплення – предмет проведення діалогу; вибір «правильних» стейкхолдерів [34].

Так, високий попит регіональних ринків праці на випускників закладів вищої освіти підтверджує аналіз працевлаштування. В умовах жорсткої

конкуренції заклади вищої освіти усе активніше досліджують ринок праці в регіоні, здійснюють моніторингові дослідження демографії, працевлаштування випускників та інших показників роботи закладу, створюють інформаційно-аналітичні групи, які займаються рекламою освітніх послуг, одночасно здійснюючи профорієнтаційну роботу закладу вищої освіти. Усі ці кроки сприяють отриманню результату. Це ще один приклад державно-громадського управління вищою освітою. Співпраця з громадськістю приділяється в Міжнародному стандарті соціальної відповідальності. Зокрема розділ 5 Стандарту містить інформацію про суть поняття «стейкхолдер», методи визначення зацікавлених сторін для організації. Окрім цього надається пояснення поняття «залучення стейкхолдерів», його важливості для компаній та організацій, можливості для його використання, а також ситуації, за якої така форма роботи із заінтересованими сторонами не доречна [3]. Міжнародний стандарт наголошує на принципах соціальної відповідальності, визначає шляхи впровадження соціально відповідальної поведінки. Міжнародний стандарт говорить про важливість результатів та діяльності у сфері соціальної відповідальності, про удосконалення. Робота стейкхолдерів – важливий аспект впливу громадськості на управлінський аспект.

Отже, державно-громадське управління – важлива умова розвитку вищої освіти в Україні.

3.2. Особливості впровадження державно-громадського управління у закладах вищої освіти

Глобалізація всіх соціально-економічних процесів; радикальна трансформація ринків праці; виникнення принципово нових технологій освітніх послуг – це виклики суспільного розвитку, які отримала сьогодні вища освіта. Змінюються функції університетів у сучасному суспільстві, загострюється конкуренція на регіональному, загальнонаціональному, європейському та світовому рівнях. Зазначимо, що заклади вищої освіти беруть активну участь у

формуванні завдань розвитку особистості відповідно до Закону України «Про вищу освіту», інших законодавчих актів, нормативних документів Кабінету Міністрів та МОН України, забезпечують збереження та зміцнення високого статусу [35].

Державно-громадське управління є невід'ємною ознакою історичного цивілізаційного процесу людства взагалі й українського народу зокрема. Основними критеріями оцінки ефективності державно-громадського управління в закладі вищої можна вважати внесок суб'єктів управління в покращення стану і результатів реалізації прав учасників освітнього процесу, якості навчального процесу, їх участь в управлінні. Управління має стати мобільним, не втрачати орієнтації на мету й урахувати особливості організаційної структури [50].

Розглянемо діючі практики державно-громадського управління закладів вищої освіти України.

Положення про Вчену раду Національного університету «Острозька академія» розроблено на підставі Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» та Статуту Національного університету «Острозька академія». Положення визначає основні завдання, повноваження, відповідальність та напрями діяльності Вченої ради. Вчена рада є колегіальним органом управління. Робота Вченої ради організовується шляхом демократичного, колективного обговорення і прийняття рішень з проблем, актуальних для поточної та перспективної діяльності [38].

До компетенції Вченої ради входить реалізація таких завдань: визначення стратегії та пріоритетних напрямів розвитку освітньої, наукової та інноваційної діяльності університету та перспектив його розвитку; розгляд основних напрямів економічного та соціального розвитку; визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень; управління якістю навчального процесу; планування, контроль за виконанням бюджету закладу та інші.

Відповідно до основних завдань університету Вчена рада: розробляє і подає вищому колегіальному органу громадського самоврядування проект

Статуту, а також рішення про внесення змін і доповнень до нього; ухвалює фінансовий план і річний фінансовий звіт; визначає систему та затверджує процедуру внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; ухвалює рішення про розміщення власних надходжень у територіальних органах центрального органу виконавчої влади у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, або в банківських установах; ухвалює за поданням керівника рішення про утворення, реорганізацію та ліквідацію структурних підрозділів; ухвалює положення, що регулюють діяльність та його структурних підрозділів; обирає за конкурсом таємним голосуванням на посади деканів факультету/директорів інституту, завідувачів кафедр, професорів і доцентів, директора бібліотеки; затверджує освітні програми та навчальні плани для кожного рівня вищої освіти та спеціальності; ухвалює рішення з питань організації освітнього процесу, визначає строки навчання на відповідних рівнях; ухвалює основні напрями проведення наукових досліджень та інноваційної діяльності; розглядає інші питання діяльності відповідно до його Статуту.

При Національному університеті «Острозька академія» створена велика кількість студентських організацій, а також проектів, у яких студенти беруть активну участь, мають змогу проявити свій творчий потенціал та реалізувати себе. Так, важливими завданнями органів студентського самоврядування є: сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів; захист прав та інтересів студентів; забезпечення виконання студентами своїх обов'язків; сприяння у створенні умов, необхідних для проживання і відпочинку студентів; створення різноманітних студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами; сприяння працевлаштуванню випускників Університету; участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами [38].

Найвищим керівним органом студентського самоврядування є загальні збори (конференція) студентів Університету, на яких обирається виконавчий орган – студентська колегія, визначаються її структура і термін повноважень, заслуховується звіт про роботу цієї колегії. Виконавчий орган студентського самоврядування структурного підрозділу Університету обирається на загальних

зборах (конференції) студентів цього підрозділу. Острозька академія сприяє реалізації студентських проєктів. В університеті працюють школа політичної аналітики «Поліс», фонд «Правничі ініціативи», клуб «Економіст», газета «Острозька Академія», студентське радіо, фото-клуб, Discussion group, English-speaking theatre.

В Положенні про вчену раду Київського національного університету імені Тараса Шевченка наголошено, що до складу Вченої ради Університету за посадами входять керівники, визначені нормативно-правовою базою. За рішенням Вченої ради Університету до її складу можуть входити керівники робочих та дорадчих органів, створених в Університеті. До Вченої ради входять також виборні представники за квотами [8].

Працює студентське самоврядування. Так, конференція складається зі студентів-делегатів окремих структурних підрозділів Університету. Конференція студентів Університету: ухвалює Положення про студентське самоврядування Університету, зміни та доповнення до нього; приймає Статут Студентського парламенту Університету, інші внутрішні документи, які визначають засади діяльності органів студентського самоврядування на рівні Університету; здійснює інші повноваження відповідно до завдань, визначених законодавством, Статутом Університету та цим Положенням. Конференція студентів Університету скликається Студентським парламентом Університету не рідше одного разу на рік [8].

В закладі є Положення про громадські організації. В Положенні про первинну профспілкову організацію Київського національного університету імені Тараса Шевченка задекларовано, що первинна профспілкова організація Київського національного університету імені Тараса Шевченка Київської міської організації профспілки працівників освіти і науки України – добровільне неприбуткове об'єднання членів профспілки за місцем роботи і навчання, які, як правило, працюють або навчаються в університеті. Первинна профспілкова організація: незалежна у своїй діяльності від роботодавців, органів державної влади й місцевого самоврядування, політичних партій, інших

громадських організацій, їм не підзвітна та не підконтрольна; буде відносини з роботодавцем, органами державної влади й місцевого самоврядування, політичними партіями, іншими громадськими організаціями на основі принципів соціального партнерства, самостійності, взаєморозуміння, дотримання норм законодавства та договорів [8].

З метою здійснення нагляду за управлінням майном Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, додержанням мети його створення, у 2016 році було створено Наглядову раду. Наглядова рада сприяє розв'язанню перспективних завдань розвитку Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, залученню фінансових ресурсів для забезпечення його діяльності з основних напрямів розвитку і здійснення контролю за їх використанням, ефективній взаємодії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського з органами державної влади та місцевого самоврядування, науковою громадськістю, суспільно-політичними організаціями та суб'єктами господарської діяльності [41].

З метою законодавчого врегулювання питань функціонування Наглядової ради. було затверджено «Положення про Наглядову раду Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського».

До роботи в Наглядовій раді залучені народні депутати України, депутати обласних, районних, місцевих рад, посадові й службові особи органів державної влади та місцевого самоврядування, керівники (представники) суб'єктів господарювання, представники роботодавців, меценати, діячі освіти, науки, культури та представники інших сфер діяльності. До складу Наглядової ради входять: голова, заступник голови, члени Наглядової ради та відповідальний секретар. Згідно Положення до Наглядової ради не можуть входити працівники Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського [41].

Згідно Положення діяльність Наглядової ради Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського спрямована на:

реалізацію ідеї національного відродження України; постійне підвищення ефективності діяльності університету; визнання університету на державному і міжнародному рівні; стимулювання творчої праці [41].

З огляду на окреслені напрями основними завданнями Наглядової ради є: сприяння розв'язанню перспективних завдань розвитку Педуніверситету; залучення фінансових ресурсів для забезпечення його діяльності з основних напрямів розвитку і здійснення контролю за їх використанням; здійснення громадського контролю за діяльністю Педуніверситету; взаємодія Педуніверситету з державними органами та органами місцевого самоврядування, науковою громадськістю, суспільно-політичними організаціями та суб'єктами господарської діяльності в інтересах розвитку і конкурентоспроможності Педуніверситету [41].

Вчена рада Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка є колегіальним органом управління закладу вищої освіти, який утворюється строком на п'ять років, склад якого затверджується наказом керівника закладу вищої освіти протягом п'яти робочих днів з дня закінчення повноважень попереднього складу вченої ради. Вчена рада університету керується Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту»; нормативно-правовими документами Міністерства освіти і науки України. [40]

Вчена рада університету: визначає стратегію і перспективні напрями розвитку освітньої, наукової та інноваційної діяльності університету; розробляє і подає конференції трудового колективу університету проект статуту університету, а також рішення про внесення змін і доповнень до нього; ухвалює фінансовий план і річний фінансовий звіт університету; визначає систему та затверджує процедури внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; розглядає інші питання діяльності університету відповідно до його статуту тощо [40].

В університеті та його структурних підрозділах діє студентське самоврядування, яке є невід'ємною частиною громадського самоврядування університету. Студентське самоврядування – це право й можливість студентів

вирішувати питання навчання й побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні університетом. Студентське самоврядування забезпечує захист прав та інтересів студентів та їх участь в управлінні університетом [40].

Вищим колегіальним органом самоврядування Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова є конференція трудового колективу. Організацію й проведення конференції здійснює керівництво Університету спільно з виборчим органом первинної профспілкової організації Університету. Конференція трудового колективу Університету: за поданням Вченої ради приймає статут Університету, а також вносить зміни до нього; обирає претендента на посаду керівника Університету шляхом таємного голосування і подає свої пропозиції МОЗ України; щорічно заслуховує звіт ректора Університету та оцінює його діяльність; обирає комісію з трудових спорів відповідно до Кодексу законів про працю України; затверджує правила внутрішнього розпорядку; затверджує положення про органи студентського самоврядування; розглядає проект колективного договору й надає повноваження виборчому органу первинної профспілкової організації підписувати договір із ректором від імені колективу Університету; розглядає інші питання діяльності Університету [50].

Органом громадського самоврядування факультету є збори трудового колективу факультету. Збори трудового колективу факультету: дають оцінку діяльності декана факультету; затверджують річний звіт про діяльність факультету; вирішують інші питання діяльності факультету.

В Університеті функціонують органи студентського самоврядування. Органи студентського самоврядування сприяють гармонійному розвитку особистості студента. Рішення органів студентського самоврядування мають дорадчий характер. Органи студентського самоврядування можуть мати різноманітні форми (парламент, старостат, студентська рада, студентське наукове товариство, студентські деканати тощо).

Закцентуємо на особливостях державно-громадське управління у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Так, вчена рада Університету є колегіальним органом управління Університетом. Вчена рада створюється на п'ять років. Склад Вченої ради Університету затверджується наказом Ректора Університету. Вчена (наукова, науково-технічна, технічна) рада наукової установи: визначає перспективні напрями наукової і науково-технічної діяльності; здійснює наукову і науково-технічну оцінку тематики та результатів науково-дослідних робіт; розглядає та затверджує поточні плани наукових досліджень; затверджує теми дисертацій здобувачів та аспірантів, їх наукових керівників (консультантів); вирішує інші питання діяльності наукової установи, визначені її статутом (положенням) [42].

Студентське самоврядування Львівського національного університету ім. І. Франка – студентська громадська організація, яка вирішує питання студентського життя. Студентське самоврядування в Університеті представлено Студентським урядом. Завданням Студентського уряду є забезпечення і захист прав та інтересів студентів, зокрема щодо організації навчального процесу: сприяння навчальній, науковій і творчій діяльності студентів, створенню відповідних умов для проживання в гуртожитку і відпочинку студентів, діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами; організація співпраці зі студентами інших вищих навчальних закладів та молодіжними організаціями. Члени Студентського самоврядування активно відвідують національні та Міжнародні студентські форуми, беруть участь у вирішенні питань студентського обміну між вищими навчальними закладами в Україні та за кордоном, допомагають студентам у поїздках на стажування, конкурсах наукових робіт, олімпіадах, спортивних змаганнях [51].

На факультетах та в коледжах діють студентські ради, які завжди беруть активну участь у житті навчального закладу. Представники Студентського уряду є членами Вченої Ради Університету. За підтримки Студентського уряду функціонує Наукове товариство студентів, аспірантів і молодих учених

Львівського національного університету імені Івана Франка, яке працює з метою підтримки та розвитку студентської наукової роботи [35].

Громадську раду створено відповідно до Статуту Університету та рішення Конференції трудового колективу ЛНУ ім. Івана Франка. У своїй роботі Громадська рада керується чинним законодавством України, наказами та розпорядженнями Міністерства освіти і науки України, Положенням про Громадську раду, Статутом Львівського національного університету ім. Івана Франка, рішеннями Конференції трудового колективу Університету. Громадська рада здійснює свою діяльність, яка ґрунтується на принципах відкритості, рівності на громадських засадах [51]. Громадська рада є органом Конференції трудового колективу Університету у складі дев'яти осіб, який функціонує упродовж одного року.

В університеті функціонують громадські організації: Первинна профспілкова організація працівників Університету, Первинна профспілкова організація студентів, Студентський уряд, Регіональне агентство стійкого розвитку, Асоціація випускників, Всеукраїнська асоціація викладачів української мови і літератури, Асоціація українських германістів, інформаційний центр ЄС, Міська громадська організація Лабораторія ідей, Асоціація аспірантів, Ліга студентів Асоціації правників України, Економічний науковий клуб студентів, аспірантів, докторантів та молодих учених Економічного факультету, Центр «Молода дипломатія», Комітет кристалографів України, Українське товариство міфології та фольклору, Центр україністики, Об'єднання студентів правників, Львівська правнича школа, Львівське математичне товариство [51].

Основною метою діяльності науково-педагогічного колективу Київського національного університету культури і мистецтв є навчання студентів сучасних методів наукових досліджень, професійних навичок та вмілого застосування їх у практичній діяльності. Вчена рада університету активно впливає на організацію навчального процесу, на системність у впровадженні нових спеціальностей та перспективних форм навчання і технологій.

Студентський Парламент відображає позицію молоді в різних сферах освітньої діяльності колективу Київського національного університету культури і мистецтв, координує роботу всіх органів студентського самоврядування, бере активну участь в проведенні заходів, які покликані сприяти навчальній, науковій, громадській, спортивній та творчій активності студентів. Представники від кожної академічної групи складають студентську раду факультету, серед них обирається голова студентської ради факультету, який є студентським деканом факультету. Студентські декани факультетів Київського національного університету культури і мистецтв складають президію студентського парламенту Київського національного університету культури і мистецтв, яка обирає голову (президента) студентського парламенту університету (терміном на 1 рік). Голова (президент) парламенту обирає свого заступника (віце-президента), кандидатура якого виноситься на президію студентського парламенту для голосування. Секретаря студентського парламенту обирає президія за поданням голови студентського парламенту [51].

Заклади вищої освіти покликані створювати умови для отримання конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог сучасного постіндустріального, інформаційного суспільства; готувати високопрофесійних фахівців, здатних навчатися протягом життя на основі принципів гуманізації та гуманітаризації, індивідуалізації та диференціації; розвивати цінності української й світової культури.

Отже, актуальним завданням державно-громадського управління у сфері вищої освіти є співпраця структур державного управління з органами громадського самоврядування. Зазначимо, що завданнями такого управління є реалізація законодавчо визначених прав викладачів, здобувачів освіти на участь в управлінні навчальним закладом; демократизація державного управління освітою; задоволення потреб та інтересів учасників освітнього процесу; розвиток механізмів розв'язання суперечностей і конфліктів.

ВИСНОВКИ

1. Громадсько-державне управління – це управлінська діяльність, яка здійснюється структурами громадянського суспільства – добровільно утвореними об'єднаннями, асоціаціями й організаціями громадян. Впровадження громадської освітньої політики, заснованої на демократичних процедурах самоуправління й співуправління – вимога сьогодення. Аналіз наукових досліджень говорить про значний інтерес вітчизняних і зарубіжних авторів щодо державно-громадського управління освітою.

Грунтовний аналіз наукової літератури щодо впровадження державно-громадського управління освітою свідчать про те, що на сьогоднішньому етапі розвитку освіти великого значення набуває залучення громадськості до управління освітньою системою. Здійснюючи теоретичко-методичний аналіз літератури з проблеми дослідження, зазначено, що питання державно-громадського управління вивчали В. Бочкар'єв, А. Гошко, В. Грабовський, Г. Єльнікова, О. Зайченко, М. Комарницький, В. Князев, Т. Шамова та інші. Питання державного управління в нових соціально-економічних умовах викладені у працях В. Андрущенко, Т. Бутирської, С. Гончаренка, В. Грабовського, І. Зязюна, В. Кременя, С. Крисюка, В. Лугового, Т. Лукіної та інші. Вивчення та аналіз сучасних наукових розробок свідчить, що до питання державного управління освітою в європейських країнах зверталися А. Василюк, Л. Гаєвська, Я. Гречка, Л. Гриневич, І. Ковчина, К. Корсак, В. Щербаченко, Н. Яковець та інші.

2. Потреби інтеграції України зі світовим економічним і культурним простором зумовлюють необхідність об'єктивного осмислення досвіду зарубіжних освітніх систем і використання їхніх здобутків у практиці вітчизняної системи освіти. Україна засвоїла міжнародні здобутки у галузі державно-громадського управління освітою. Зарубіжний досвід спрямування діяльності державних установ на залучення інтелектуального та фінансового потенціалу неурядових інституцій громадянського суспільства до управління

освітою є беззаперечним. Проте особливості національної ментальності та наявність попереднього досвіду зумовили певні особливості українського переведення управління освітою на державно-громадські засади. Найкращі ідеї зарубіжного досвіду, залучення громадянського суспільства до управління вищою освітою продиктовані сьогодення. Потреби інтеграції України зі світовим простором вимагають осмислення досвіду зарубіжних освітніх систем та використання їхніх досягнень у практиці системи вищої освіти України.

3. Державно-громадське управління вищою освітою здійснюється на принципах, які виступають фундаментом функціонування державно-громадського управління у сфері вищої освіти. Принципи державно-громадського управління взаємопов'язані та взаємообумовлені. Здійснивши аналіз науково-методичних джерел з проблеми дослідження, можемо стверджувати, що дослідники розрізняють три групи принципів державного управління: загальносистемні, структурні та спеціалізовані. Дослідники виокремлюють також принципи демократизму, публічності державного управління, принцип поєднання централізації і децентралізації та інші. Здійснивши аналіз та розглянувши принципи державно-громадського управління закладами освіти, можемо стверджувати, що вони є цілісною сукупністю науково-обґрунтованих і практично перевірених положень державно-громадського управління та розвитку місцевого самоврядування, які діють у тісному взаємозв'язку

4. Необхідність удосконалення державно-громадського управління освітою визначається змінами в суспільно-політичній структурі нашої країни, що передбачає здійснення нової освітньої політики, спрямованої на побудову демократичної, правової держави та задоволення освітніх потреб громадян незалежної України. Вимогою часу є підвищення якості української освіти відповідно до європейських стандартів. Наголошуємо, що національні інтереси повинні гармонійно поєднуватися із міжнародними та сприяти якості вищої освіти. Важливим є внесення нових пропозицій відносно реформування вищої освіти. Проаналізовано нормативно-правову базу впровадження державно-

громадського управління вищою освітою в Україні. Закцентовано на українському законодавстві щодо державно-громадського управління вищою освітою в Україні. Серед нормативно-правової бази, яка в повній мірі визначає юридичну можливість упровадження в освіті державно-громадського управління нами викоремлено нормативно-правові акти.

Здійснивши аналіз сучасної нормативно-правової бази з питання розвитку освіти, ми наголошуємо на необхідності модернізації методів і форм управління вищою освітою.

5. Проаналізовано практику впровадження державно-громадського управління в закладах вищої освіти України. Зміна форми управління у вищій освіті є складовою реалізації гуманітарної політики в Україні, яка передбачає залучення громадськості і забезпечення всіх прав людини. При створенні моделі державно-громадського управління закладом вищої освітою використовується власний культурно-історичний досвід, поєднаний з досягненнями сучасної науки на законодавчій базі. При центральних органах виконавчої влади створені громадські колегії, до складу яких входять представники профспілок, громадських організацій. Варто також зазначити, що важлива роль сьогодні відводиться регіональним (галузевим) радам стейкхолдерів. Заклади вищої освіти державно-громадське управління здійснюють черед наглядові ради, вчені ради, студентське самоврядування та ін.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Предметом подальшого наукового вивчення може бути державно-громадське управління зальноосвітніх закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративна реформа: Досвід Польщі для України: Проект «Суспільство відкритих реформ». Авт. та редкол.: Л. Токар, Я. Гонціяз, Д. Новаківська та ін. Київ: Видавництво ТОВ Генеза, 2000. 52 с.
2. Андрис О. Держнагляд по-чеські. *Освіта України*. 2017. № 6. С. 6.
3. Баєва О. В. Державно-громадське управління якістю вищої освіти: досвід США. *Держава та регіони*. 2010. № 2. С. 5-9. (Серія: Державне управління).
4. Белий В. Громадські освітні ради – освітній «тренд». *Управління освітою*. 2015. №18. С. 8-13.
5. Бондарчук Н. О. Державна політика Чехії в галузі освіти: стан і тенденції розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з дер. управл. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління. Київ, 2008. 20 с.
6. Бочкарев В. И. Демократизация управления общин образованием в России. URL: www.teacher-edu.ru (дата звернення: 15.02.2012).
7. Бочкарев, В. И. Концепция государственного-общественного управления общим образованием URL:<http://www.doxa.ru/obr/sobranie/Conf1.htm> (дата звернення: 17.12.2002).
8. Витяг зі Статуту Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Про Вчену раду». URL: <http://senate.univ.kiev.ua/?p=163> (дата звернення 29.08.2008).
8. Гаєвська Л. О. Розвиток державно-громадського управління загальною середньою освітою в Україні (друга половина XIX початок XX ст.): автореф. дис. д-ра наук з держ. упр. Київ, 2010. 36 с.
9. Грабовський В.А. Державно-громадське управління загальною середньою освітою на районному рівні: дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ, 2006. 233 с.
10. Гречка Я. Р. Самоврядування в навчальних закладах Польщі як важливий компонент державно-громадського управління освітою. *Наук. вісн.*

Акад. муніцип. упр. 2008. Вип. 4 (6). С. 294-303. (Серія: Управління).

11. Гречка Я. Р. Управління вищою освітою в Польщі. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. пр. редкол. С. М. Серьогін (голов. ред.) та ін. Донецьк: ДРІДУ НАДУ, 2006. Вип. 1 (23). С. 189-195.

12. Гречка, Я. Р. Особливості державно-громадського управління освітою Польщі [Текст]: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. / Я. Р. Гречка; Академія муніципального управління. Київ, 2009. 20 с.

13. Джонстоун Д. Б. Система образования в США: структура, руководство, финансирование. *Университетское управление: практика и анализ.* 2003. № 5-6 (28). С. 92-102.

14. Дзвінчук Д.І. Менеджмент організацій: Конспект лекцій. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007. 272 с.

15. Єльнікова Т.В. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління. *Директор школи.* 2003. №40 (280). С. 10-11.

16. Задорожний Г.В. Соціальне партнерство – реальний шлях до відкритого суспільства. Харків: ХІБМ, 2000. 192 с.

17. Закон України «Про освіту»: прийнятий 05.09.2017 р.; № 2145-VIII; зі змінами та доповненнями. Відомості Верховної Ради України. 2017, № 38-39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 05.09.2017).

18. Закон України «Про вищу освіту»: прийнятий 01.07.2014; зі змінами та доповненнями Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 25.09.2020).

19. Затвердження типового положення про колегію міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади і місцевої державної адміністрації: Постанова від 2 жовтня 2003 р. № 1569 Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1569-2003-%D0%BF> (дата звернення: 02.10.2003).

20. Запорожченко Ю. Г. Система освіти в Ірландії: методичні рекомендації до курсу «Порівняльний аналіз освітніх систем». Київ: КНУ імені

Тараса Шевченка, 2007. 45 с.

21. Зралко А. Презентація: Освіта в Туреччині. URL: <https://www.slideshare.net/AngelinaZrolko/ss-48533297> (дата звернення: 24.05.2015).

22. Камінська Є. І. Державно-громадське управління в загальноосвітньому навчальному закладі. Харків: Вид. гр. «Основа», 2013. 112 с. .

23. Карпенко О. В., Січкара А. В., Ткаченко В. Ю. Державне управління сучасною системою освітніх послуг у Чеській Республіці. *Педагогіка і психологія*. 2012. № 1. С. 89-94.

24. Комарницький М. С. Державно-громадська система управління освітою. *Аспекти самоврядування*. 2000. № 3. С. 34-35.

25. Кононенко О. Участь громадян в управлінні освітою через структури громадянського суспільства. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 3 (52). Ч. 1. С. 138-148.

26. Копайгора М.М. Упровадження державно-громадського управління навчальним закладом. *Управління школою*. 2015. № 34-36. С. 13–14.

27. Красняков Є. В. Державна політика Чеської Республіки в галузі освіти: досвід для України. *Вісник НАДУ*. 2015. № 4. С. 101-106.

28. Крисюк С. Державно-громадське управління освітою. *Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні*: матер. наук.-практ. конф. / за ред.. В.І. Лугового. Київ, 2001. С. 23-28.

29. Лебідь Є. Державно-громадський тип управління освітою: європейський досвід та українська реальність. *Наука і суспільство*. 2009. Вип. 11-12. С. 9-13. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10thidur.pdf> (дата звернення: 30.10.2009).

30. Лісова Н.І. Державно-громадське управління розвитком загальної середньої освіти в малих містах України: [монографія]. Черкаси: Видавець Пономаренко Р.В. 2018. 360 с.

31. Маношина Н. Б. Система образования в Ирландии. Москва: Научно-

исследовательский институт проблем высшей школы, 1977. 55 с.

32. Медведовська Д. Історичні та сучасні аспекти реформування системи управління освітою у Великій Британії. *Науковий вісник*. Чернівці, 2009. Вип. 469. С.122-128. (Серія: Педагогіка та психологія).

33. Модус державно-громадського управління освітою: монографія / Міністерство освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; за науковою ред. В. П. Беха; редкол.: В. П. Бех (голова), Н. В. Крохмаль (заст. голови) [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 768 с.

34. Набока Л.В. Аналіз функціонального забезпечення реалізації державно-управлінських відносин на регіональному рівні. *Теорія та практика державного управління*. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ Магістр. 2006. Вип. 1 (13). С. 21.

35. Наглядова рада Львівського національного університету ім. І.Франка. URL: <https://www.lnu.edu.ua/about/supervisory-council/> (дата звернення: 27.04.2020).

36. Національна доктрина розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347/2002. Нормативно-правові акти про організацію освіти у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 11.03.2020).

37. Національний університет «Острозька академія». Юридична енциклопедія: [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2002. Т. 4. 720 с.

38. Орос І. Управління освітою дорослого населення у Великій Британії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 7 (81). С.18-21

39. Осадчий І. Державно-громадське управління освітнім округом: методичні рекомендації. *Управління освітою*. 2015. №8. С. 15–20.

40. Положення про Вчену раду університету. Тернопіль. 2018. 6 с. URL: http://tnpu.edu.ua/about/public_inform/upload/Vchena_rada%2018-19/Polojenna_pro_VCHENU_RADU_31.08.2018.pdf (дата звернення: 31.08.2018).

41. Положення про Наглядову раду Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. URL: https://www.vspu.edu.ua/content/position/pro%20nag_rady.pdf (дата звернення: 27.04.2020).

42. Положення про Наглядову раду Львівського національного університету ім. І. Франка. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/12/reg_supervisory-council.pdf (дата звернення: 27.04.2020).

43. Про громадську колегію та громадські ради: Наказ МОН № 318 від 26.05.2005 р. URL: www.portal.rada.gov.ua (дата звернення: 28.04.2020).

44. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF/page> (дата звернення: 28.04.2020).

45. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України № 996 від 03.11.2010 р. URL: www.portal.rada.gov.ua (дата звернення: 28.04.2020).

46. Роджерс Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека. Москва: Прогресс, 1998. С. 57-69.

47. Сапожников С.В. Система вищої освіти Турецької Республіки в умовах сьогодення. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля*. 2011. № 1. С. 125-130 (Серія: Педагогіка і Психологія).

48. Селигмен А. Проблема доверия. Москва: Идея-Пресс, 2002. 256 с.

49. Соф'янц Е. Освітній округ як інноваційна модель управління: експеримент триває. *Рідна школа*. 2013. №7. С. 28–31.

50. Статут Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (нова редакція): Прийнято конференцією трудового колективу Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова. Вінниця, 2008. URL: <https://www.vnmu.edu.ua/статут-вінницького-національного-медичного-університету> (дата звернення 29.08.2008).

51. Статут Львівського національного університету імені Івана Франка університету. URL: https://profkom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/statut_LNU.pdf (дата звернення: 27.04.2020).

52. Тодосова Г. І. Шляхи розвитку державно-громадського управління освітою в Україні: європейський досвід та українська реальність. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10thidur.pdf>. (дата звернення: 10.04.2020)

53. Тодосова Г. І. Механізми державно-громадського управління загальною середньою освітою в Україні [Текст]: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ, 2014. 20 с.

54. Фініков Т.В. До законодавства про вищу освіту Польщі, Росії, України, Чехії: ситуація та міркування. Київ: Таксон, 2000. 346 с.

55. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию. пер. с англ. Москва: ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2004. 730 с.

56. Шоробура І. Принципи державно-громадського управління освітою: сучасні виклики. *Tendenze attuali della moderna ricerca scientifica: der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten zu den Materialien der internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz* (B. 1), 5. July, 2020. Stuttgart, Deutschland: Europäische Wissenschaftsplattform. P. 133-136.

57. Шоробура І.М. Державно-громадське управління освітою зарубіжний досвід: навч. посіб. Хмельницький, ПП Заколотний І.М., 2020. 105 с.

58. Шоробура І.М. Зарубіжний досвід державно-громадського управління освітою. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць / редколегія В.В.Кузьменко (голова) та ін.. Херсон: Херсонська академія неперервної освіти, 2020. Випуск 45. С. 171-178.*

59. Шоробура І.М. Принципи державно-громадського управління освітою як основного напрямку демократизації освітньої політики. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. Наук. пр. / редкол. А.В.Сущенко (голов.ред.) та ін. Запоріжжя: КПУ, 2020. Вип. 70. С. 61-66.*

60. Эриксон Э. Д.; Giddens A. The Consequences of Modernity. Stanford University Press, 1990. 188 p.

61. Hall K. Science, Globalization, and Educational Governance: The Political Rationalities of the New Managerialism. *Indiana Journal of Global Studies*. Vol. 12. Issue 1, Winter 2005. P. 158.

62. <http://fimfshb.knukim.edu.ua/pro-studentskyj-parlament-knukim/>

63. <http://knukim.edu.ua/studentske-samovryaduvannya-vazhliiviy-faktor-rozvitku-yakisnoyi-osviti/http://knukim.edu.ua/studentskiy-parlament/>

64. Mederly P. The Role of the State in Development of Academic Autonomy and Funding of Higher Education Institutions in Slovakia. URL: http://www.eua.be/Libraries/ATHENA/3_Peter_Mederly_ATHENA_CW_UA_Slovak_example.sflb.ashx (дата звернення: 25.11.2003).

65. National report on the Development of education in Australia. Presented to the 45 th session of the International Conference on Education. Geneva, September 1996. 92 p. *Development of Education in Australia*. 2004. Canberra: MCEETYA, 2004. 130 p

66. Shorobura I. State-public administration of education as the main direction of democratization. *Journal of Education, Health and Sport*. 2020; 10(3): P. 231-237.